

Good Lives Model- viitekehykseen pohjautuvan ryhmätoiminnan ohjaaminen Keravan vankilassa

Jenni Nylund

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Good Lives Model- viitekehykseen pohjautuvan ryhmätoiminnan ohjaaminen Keravan vankilassa

Jenni Nylund

Sosionomi (AMK), Rikosseuraamusala

Opinnäytetyö

toukokuu, 2021

Jenni Nylund

Good Lives Model- viitekehykseen pohjautuvan ryhmätoiminnan ohjaaminen Keravan vankilassaVuosi 2021 Sivumäärä 62

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sitä, miten Good Lives Model- viitekehykseen pohjautuva ryhmätoiminta sopii Keravan vankilan B-osaston toiminnaksi ja miten toimintaa voitaisiin kehittää. Opinnäytetyö toteutettiin Keravan vankilassa, joka toimi tämän opinnäytetyön tilaajana. Tarve toiminnan suunnitteluun sekä kehittämiseen on ajankohtainen, sillä B-osasto on uusi. Opinnäytetyön tietoperusta koostuu Good Lives Modelista, desistanssista, voimavarasuuntatuneisuudesta sekä aiemmista tutkimuksista ja kuntoutuksista. Toimintaympäristön kuvauksessa esitellään Rikosseuraamuslaitosta, Keravan vankilaa, sen B-osastoa sekä kuntoutusta vankeinhoidossa. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena ja siihen sisältyi viisi ryhmänohjaukset, joiden aiheina olivat tarkoitus, yhteenkuuluvuus, mielenrauha, tietämys sekä hyvinvointi. Opinnäytetyöhön liitettiin myös tutkimuksellinen osuus, jossa selvitettiin vankien mielipiteitä ryhmänohjauksista. Mielipiteet kerättiin palautelomakkeilla jokaisen ryhmänohjauksen jälkeen. Palautelomakkeet koostuivat avoimista kysymyksistä, joten käytössä oli strukturoitu haastattelu. Kerätyt palautteet analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että Good Lives Model- viitekehykseen pohjautuva ryhmätoiminta sopii Keravan vankilan B-osaston toiminnaksi. Tulosten perusteella ryhmiin oltiin tyytyväisiä ja aiheita pidettiin monipuolisina sekä ajankohtaisina. Ryhmätoiminta pystyttiin näkemään osana osaston toimintaa ja vastaavaa toimintaa toivottiin osastolle lisää. Kehittämisehdotuksina ryhmiin toivottiin syvällisempää keskustelua sekä parempaa tuntemusta ryhmän ohjaajasta ja toisista osallistujista. Vastauksena kehittämisehdotuksiin esitetään pidempiaikaista ryhmää jokaisen Good Lives Model- teeman mukaisesti. Myös osaston vastuuvirkamiehen voisi ottaa toimintaan mukaan vuorovaikutuksen lisäämiseksi vankien ja henkilökunnan välillä. Ryhmänohjauksista jätettiin tehtävät ja ohjeistukset Keravan vankilalle.

Jenni Nylund

Guidance of a group project based on Good Lives Model framework in Kerava Prison

Year	2021	Pages	62

The aim of this thesis was to research how group activities based on the Good Lives Model framework were suitable for Kerava prison's B- Department activities and how such activities could be developed further. The thesis was commissioned and implemented in Kerava prison. As Department B was new, the need for planning and developing operations was necessary. The theoretical framework for this thesis consisted of the Good Lives Model, desistance, resource orientation and previous research and previous rehabilitation. The operational environment of this thesis was the Criminal Sanctions Agency, Kerava Prison and its Department B, as well as prison rehabilitation. The thesis was partly implemented as a functional implementation carried out as group guidance. There were five guidance sessions the topics of which were spirituality, relatedness, inner peace, knowledge, and life. The thesis also included qualitative research where inmates' opinions about group guidance were clarified. The opinions were collected using feedback forms after each group guidance. The feedback forms consisted of open questions, so a structured interview was used. The material accumulated from the feedback was analyzed using data-driven content analysis.

Based on the results, the groups were satisfied, and the topics were considered diverse and topical. The group activities were suitable as part of the department's activities. In addition, more similar activities were hoped for in the department: a deeper discussion for the groups and a better knowledge of the group supervisor. Development proposals included a possible longer-term group according to each Good Lives Model theme, and the involvement of the contact officer in activities to increase interaction between prisoners and staff. Tasks and instructions on group guidance were left for Kerava Prison.

Keywords: Criminal Sanctions Agency, rehabilitation, group

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Opinnäytetyön tavoitteet.....	8
3	Toimintaympäristön kuvaus	9
3.1	Rikosseuraamuslaitos.....	9
3.2	Keravan vankila ja B-osasto	10
3.3	Kuntoutus vankeinhoidossa	11
4	Opinnäytetyön tietoperusta	13
4.1	Good Lives Model	13
4.2	Desistanssi	15
4.3	Voimavarasuuntautuneisuus.....	16
4.4	Aiemmat tutkimukset ja kuntoutusmallit	17
5	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	18
6	Opinnäytetyön prosessikuvaus	19
6.1	Tutkimuksellinen kehittämistyö	19
6.2	Opinnäytetyön menetelmät	21
6.3	Ryhmäkertojen materiaalit ja ryhmätoiminnan valmistelu	23
7	GLM- viitekehukseen pohjautuvat ohjatut ryhmät	24
7.1	Ensimmäinen ryhmäohjaukerta: Tarkoitus.....	24
7.2	Toinen ryhmäohjaukerta: Yhteenkuuluvuus	25
7.3	Kolmas ryhmäohjaukerta: Mielenrauha	26
7.4	Neljäs ryhmäohjaukerta: Tietämys	27
7.5	Viides ryhmäohjaukerta: Hyvinvointi.....	27
8	Ohjaukertojen arviointi.....	28
8.1	Vankien antama palaute.....	28
8.2	Oma arviointi.....	30
8.3	Vertaisarviointi.....	31
9	Yhteenveto ja johtopäätökset	31
9.1	Good Lives Model- viitekehys toimivana ryhmäohjauksen taustana	32
9.2	Myönteiset vaikutukset desistanssiin.....	33
9.3	Voimavarasuuntautuneisuus myönteisen toiminnan taustana	33
9.4	Ryhmän kehittämiskohteita	34
10	Opinnäytetyön tavoitteiden tulokset ja arviointi.....	35
11	Pohdinta	37

11.1	Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	37
11.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	39
11.3	Jatkotutkimusehdotukset.....	40
	Lähteet	41
	Kuviot.....	44
	Taulukot.....	45

1 Johdanto

Opinnäytetyössäni tullaan esittelemään Keravan avovankilan B-osastolle kehitettyä ryhmämuotoista toimintaa, joka perustuu Good Lives Model- viitekehykseen. Lisäksi tullaan tarkastelemaan, miten toiminta sopii osastolle ja miten tällaista ryhmätoimintaa osastolla voitaisiin kehittää. Kyseinen opinnäytetyö palvelee Keravan avovankilaa, B- osaston toiminnan suunnittelua sekä omaa osaamistani kehitystyön puitteissa. Valitsin toiminnallisen opinnäytetyön, sillä halusin haastaa itseäni sekä vahvistaa ammatillista kehitystäni.

Rikosseuraamuslaitoksen visiona on valmentaminen rikoksettomaan elämään. Toimintojen taustalla vaikuttavat Rikosseuraamuslaitoksen asettamat arvot, joita ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, turvallisuus sekä usko ihmisen käsitykseen muuttua ja kasvaa. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.) Myös vankeuslain (2005/767) 1 luvun 2 § määrittellään, että ”vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana.” Jotta muutosta yksilön toimintaan voidaan saada aikaiseksi, tehdään rikosseuraamuslaitoksella työtä muutoksen eteen. Tällaista työtä on esimerkiksi yksilö- ja ryhmämuotoinen ohjelmatyö sekä muu toiminta vankilassa, kuten kuntoutus- ja työtoiminta. (Rikosseuraamuslaitos 2020d.) Ryhmämuotoinen kuntoutus on kuntoutusmuoto, johon olen päässyt omien harjoitteluideni kautta osallistumaan ja joihin oma mielenkiintoni on suuntautunut.

Ammattikorkeakoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija osaa valmistuttuaan toimia alansa asiantuntijatehtävissä sekä tietää siihen liittyvät kehittämisen ja tutkimuksen perusteet (Vilkkä & Airaksinen 2003, 10). Opinnäytetyöni tehtiin toiminnallisena Keravan avovankilan B-osastolla. Idea opinnäytetyölle tuli Keravan vankilan johtajan toiveesta. Toiveena oli, että kyseiselle osastolle tehtäisiin opinnäytetyö. Osasto on uusi, joten tarve toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen oli ajankohtainen. Aihe muovautui pikkuhiljaa vartijatyöni sekä viimeisen työharjoitteluni ohella. Harjoitteluni tavoite oli kehittää osaston toimintaa yhdessä osaston vastuuhjaajan kanssa. Tämä antoi idean toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamiselle. Näin pystyin yhdistämään opinnäytetyöni harjoitteluni tavoitteisiin sekä olla mukana oman työpaikkani kehittämistehtävässä.

Tarkoitukseni oli toteuttaa sellaista toimintaa, jota Keravan vankilassa ei ole aikaisemmin ollut. Toimintaa suunniteltaessa pyrin siis käyttämään poissulkevaa ajattelutapaa, jolla suljettiin pois vankilassa jo tarjolla olevat toiminnat. Rikosseuraamuslaitoksen sivuilla (2019a) on linjattu, että kuntoutuminen vankilassa on tuloksekkainta silloin, kun se on kytkettynä yhteiskunnassa ja arjessa selviytymistä tukeviin toimiin. Suunnitteluvaiheessa oli kiinnitettävä huomiota siihen, että toiminta olisi rikoksettomuutta ja päihteetöntä elämää tukevaa. Nämä antoivat raamit toiminnan kehittämiseksi.

2 Opinnäytetyön tavoitteet

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyölleni asettamani tavoitteet. Tämä opinnäytetyö tehtiin toiminnallisena. Vankilan johtajan toiveena oli, että uuden vankilan toimintoihin ja erityisesti B- osaston toimintaan liittyen toteutettaisiin opinnäytetyö. Ilmaisin kiinnostukseni opinnäytetyön tekemiseen ja hän antoi suunnittelulleni melko vapaat kädet. Sain idean kehittää osastolle ryhmämuotoista toimintaa, jolla olisi myös kuntoutuksellisia hyötyjä ja jota ei vankilassa ollut vielä tarjolla.

Opinnäytetyöni tuotoksen onnistumiselle asetettiin tavoitteita. Ensimmäisenä tavoitteena oli tutkia sitä, miten GLM- viitekehykseen pohjautuva ryhmätoiminta sopii Keravan vankilan B- osastolle. Toisena tavoitteena oli tutkia sitä, millä tavalla tällaista toimintaa voitaisiin kehittää. Tarkoituksena oli suunnitella, kehittää ja ohjata GLM-viitekehykseen pohjautuvaa ryhmätoimintaa osastolle ja kehittää näin osaston toimintaa. Tietoa kerättiin ryhmäkertojen lopussa vangeille jaettavalla palautelomakkeella, joka koostui avoimista kysymyksistä. Tämän lisäksi tietoa kerättiin vertaisarvioinnilla sekä itsereflektiolla.

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
Tutkia, miten GLM-perusteinen ryhmätoiminta sopii osastolle	1. Sopiiko ryhmien teemat ja toiminta osastolle?	-Vankien antamat palautteet - Vertaisarviointi - Itsearviointi
Tutkia, miten toimintaa voitaisiin kehittää	2. Onko toiminnan kehittämiseksi ideoita?	-Vankien antamat palautteet - Vertaisarviointi - Itsearviointi
Kehittää Keravan vankilaa palvelevaa toimintaa	3. Onko onnistuttu kehittämään Keravan vankilaan sopivaa toimintaa?	-Vankien antamat palautteet - Vertaisarviointi - Itsearviointi
Kehittää toimiva kirjallinen ohjeistus sekä tehtävät ryhmäkerroille	4. Ovatko ohjeistus ja tehtävät toimivia?	- Itsearviointi

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet

Olen laatinut myös henkilökohtaisia tavoitteita opinnäytetyöprosessille, sillä toiminnallisessa opinnäytetyössä kehitty myös itse. Henkilökohtaisina tavoitteina opinnäytetyölleni oli olla mukana oman työpaikkani kehittämisprojektissa sekä kehittää toimivaa ja hyödyllistä ryhmätoimintaa. Lisäksi tavoitteenani oli oppia ohjaamaan ryhmätoimintaa sekä kehittää ammatillisen osaamisen menetelmiä. Oma kiinnostuksenkohteeni rikosseuraamusalalla on kuntouttava toiminta sekä toiminnallisten menetelmien hyödyntäminen kuntoutumisen tukena. Siksi päätin lähteä ohjaamaan toiminnallista ryhmää. Opinnäytetyöni tavoitteiden toteutumista on kuvattu luvussa 10.

Henkilökohtaiset oppimistavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
Ryhmäohjauksen onnistunut ohjaaminen	1. Onko ryhmäohjaus onnistunut?	-Vankien antamat palautteet - Vertaisarviointi - Itsearviointi
Kehittää hyödyllinen ja toimiva ryhmätoiminta	2. Onko ryhmäohjaus toimiva ja hyödyllinen?	Vankien antamat palautteet - Vertaisarviointi - Itsearviointi
Oman ammatillisen osaamisen kehittäminen	3. Onko ammatillinen osaamiseni kehittynyt?	- Vertaisarviointi - Itsearviointi

Taulukko 2: Henkilökohtaiset oppimistavoitteet

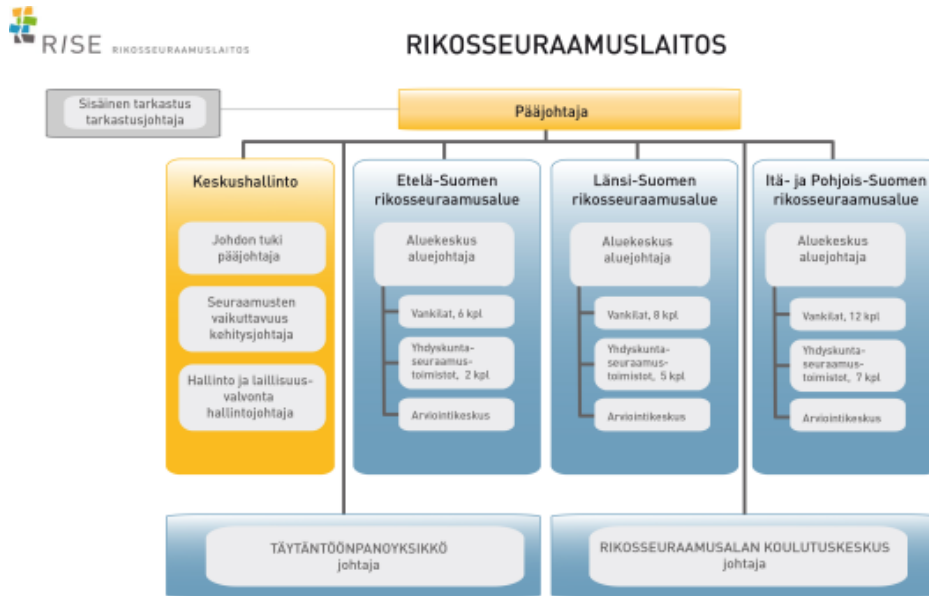
3 Toimintaympäristön kuvaus

Tässä luvussa tulen esittelemään opinnäytetyöni toimintaympäristön. Toimintaympäristön kuvaukseen sisältyy Rikosseuraamuslaitoksen, Keravan vankilan sekä sen B-osaston toiminnan kuvaus.

3.1 Rikosseuraamuslaitos

Oikeusministeriön alaisuudessa toimivan Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on toimia täytäntöönpanoviranomaisena vankeusrangaistuksissa sekä yhdyskuntaseuraamuksissa. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on ehkäistä uusintarikollisuutta sekä lisätä yhteiskunnan turvallisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.)

Rikosseuraamuslaitos koostuu keskushallintoyksiköstä (Keha), kolmesta rikosseuraamusalueesta sekä täytäntöönpanoyksiköstä. Helsingissä sijaitseva keskushallintoyksikkö koostuu sisäisen tarkastuksen lisäksi kolmesta yksiköstä, jotka ovat johdon tuki, hallinto ja laillisuusvalvonta sekä seuraamusten vaikuttavuus. Organisaation kolme rikosseuraamusaluetta puolestaan ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalue (ESRA), Länsi-Suomen rikosseuraamusalue (LSRA) sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue (IPRA). Nämä alueet koostuvat aluekeskuksesta (alke), arviointikeskuksesta (arke), vankiloista ja yhdyskuntaseuraamustoimistoista. Täytäntöönpanoyksikkö keskittyy muodollisen täytäntöönpanon tehtäviin. Näiden lisäksi organisaatioon kuuluu myös Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, joka vastaa alan koulutuksesta. (Rikosseuraamuslaitos 2019b.)

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiokaavio (Rikosseuraamuslaitos 2020a).

Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin kuuluvat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus sekä käsitys ihmisen mahdollisuudesta muuttua ja kasvaa. Rikosseuraamuslaitoksen strategiakartta on laadittu vuosille 2020-2023. Se koostuu neljästä kulmakivistä, jotka ovat Yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite, toiminnallinen tuloksellisuus, henkilöstö ja resurssit. (Rikosseuraamuslaitos 2020a).

3.2 Keravan vankila ja B-osasto

Keravan vankila on avolaitos, joka kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Vankipaikkoja on 136 ja on näin ollen Suomen suurin avolaitos (Rikosseuraamuslaitos 2020c). Keravan vankilalla on yli 100 vuoden historia. Vankilan historia pitää sisällään muutoksen Koi-vulan kasvatuslaitoksesta Keravan nuorisovankilaksi ja vuoden 2001 alussa Keravan vankilaksi. (Väkeväinen 2003, 8.) Laitos muutti uusiin tiloihin syyskuussa 2020, jolloin osastot ja niiden toiminnot muuttuivat. Tämän vuoksi osastoille tarvitaankin toimintojen kehittämistä (Saukko 2020). Vankila koostuu palvelukeskuksesta sekä 13 asuinparakista (Keravan vankila).

Henkilökuntaa on talossa yhteensä 55. Vankilan johdossa työskentelee johtajan lisäksi kaksi apulaisjohtajaa. Valvonnan tehtävissä työskentelee 31 henkilöä ja erityishenkilöstössä 21 henkilöä. (Kuikka 2021.) Keravan vankilan ideana on toimia kuntouttavana avolaitoksena. Vankilassa tehtävä kuntoutustyö on vapautteen valmentavaa työskentelyä. (Rikosseuraamuslaitos 2020c.) Tavoitteena on, että vankilassa opitut taidot mahdollistavaisivat niiden käyttämisen myös vapautumisen jälkeen (Rikosseuraamuslaitos 2019a).

Vapautteen valmentavaa kuntoutustyötä on päihdetyön ja ohjelmatyön ohella esimerkiksi työtoiminta (Rikosseuraamuslaitos 2019a). Vankila tekee yhteistyötä muun muassa Metsähallituksen ja Helsingin kaupungin kanssa. Näin ollen työtoiminta perustuu vankilan

alueiden korjaus- ja kunnossapitotöiden lisäksi myös yhteistyötahojen tarjoamiin töihin. Vankilassa on mahdollisuus myös opiskeluun. Yhteistyötä tehdään ammattiopisto Liven sekä Keski-Uudenmaan koulutuskuntaryhmä Keudan kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2020c.)

Vankilan B-osasto on 12 paikkainen tuetun palvelun osasto. Osaston vangit ovat pääasiassa päihdeongelmaisia ja heillä on haasteita arkipäivän toiminnoista selviytymisessä. Tarkoituksena on tarjota tukea ja opastusta arjen toiminnoissa osaston vangeille. Tähän kuuluu esimerkiksi ammattiopisto Liven tarjoaman Valma-koulutuksen käyminen ja sitä kautta valmiuksien saaminen arjen perusasioihin. Valmassa on mahdollista käydä esimerkiksi peruskoulu loppuun tai suorittaa muita yksittäisiä hyödyllisiä kursseja. Myös yksilömuotoinen päihdekuntoutus sekä muu ohjelmatyö kuuluu tällä hetkellä osaston toimintaan. Osaston vastuuohjaajalla on osaston päädyssä oma toimisto, jolloin hän on virka-aikana vankien tavoitettavissa. Näin vangeilla on helpompi asioida ohjaajan kanssa. (Luukkonen 2020.)

Rikosseuraamuslaitos linjaa sivuillaan (2020), että vangin kuntoutuminen on tuloksellista silloin, kun vangin osallistuminen toimintaan muodostaa integroidun päiväjärjestyksen ja jatkumisen mahdollisen päihdekuntoutuksen kanssa. B-osastolla onkin päivittäiset toiminta-ajat, jotka on merkitty osaston päiväjärjestykseen. Kyseisinä aikoina tapahtuu osaston kuntoutus- ja työtoiminta sekä muu yksilö- ja ryhmänohjaus. Nämä ajat ovat maanantaista perjantaihin kello 7:00-11:00 ja 12:00-15:00. Lauantaisin ja sunnuntaisin virallista toiminta-aikaa ei puolestaan ole. (Päiväjärjestys B-talo 2020.) Osaston toimintaan on tehty päätös, jonka mukaan osaston ryhmäpäivä on tiistai. (Luukkonen 2020.) Vankeuslain (2005/767) 6 luvun 1§ mukaan, vanki voidaan sijoittaa avolaitokseen, jos hän soveltuu avolaitoksessa järjestettävään tai muuhun avolaitoksen hyväksymään toimintaan. Näinollen B-osaston toiminta-aikoina on vangin osallistuttava osaston toimintaan, jos se on hänen toimintapäätökseensä kirjattu.

3.3 Kuntoutus vankeinhoidossa

Vankien kuntoutuksesta on säädetty Vankeuslaissa (767/2005), jossa vankeusajan tavoitteeksi määritellään rikoksettoman elämäntavan ja yhteiskuntaan sijoittamisen edistäminen. Rikosseuraamuslaitoksen sivuilla (2020d, 2020e, 2919a) linjataan, että tällaista kuntouttavaa toimintaa ovat päihdetyö, ohjelmatyö sekä muu sosiaalinen kuntoutus. Kuntouttava toiminta on usein määritelty vangin rangaistusajan suunnitelmassa. ”Vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten (*rangaistusajan suunnitelma*).” Rangaistusajan suunnitelma sisältää muun muassa suunnitelman vangin toiminnasta rangaistusaikana. Suunnitelman sisällössä otetaan huomioon vangin työ- ja toimintakyky. (Vankeuslaki 767/2005 §6.) Rangaistusajan suunnitelma laaditaan arviointikeskuksessa tai muussa täytäntöönpanotoimien aloittamisesta vastaavassa yksikössä. Suunnitelmaa tarkennetaan siinä vankilassa, johon vanki sijoitetaan. (Vankeuslaki 767/2005 §7.)

Sasu Tyni (2015) tutkii kuntoutuksen tarvetta ja sen vaikutusta uusintarikollisuuteen Akateemisessa väitöskirjassaan Vankeinhoidon vaikuttavuus - onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Hän tarkastelee kuntoutuksen vaikuttavuutta What works- suuntauksen sekä riski-tarve-vastaavuuden eli RNR-mallin näkökulmasta (Risk-Need-Responsivity). Väitöskirjassa mainitaan että, jos kuntoutuksen mittarina käytetään uusintarikollisuutta, ei ohjelmatyöllä ole merkittävää vaikutusta. Tyni kuitenkin lisää, että on kiinnitettävä huomiota myös tekijöihin, jotka vaikuttavat ohjelman toteutukseen. Tällaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi puutteelliset resurssit sekä epäonnistunut osallistujarekrytointi. (Tyni 2015, 108.) Kuntoutusohjelmaan päätyminen on nimittäin usein riippuvainen vangin omasta halukkuudesta (Tyni 2015, 120). Tyni esittääkin ajatuksen, että uusintarikollisuuden alenemisen sijaan keskityttäisiinkin järjestämään toimintaa vangin hyvinvoinnin, terveydentilan, vangin läheisten ja laitosturvaallisuuden asettamissa puitteissa. Uusintarikollisuuden alenemiseen vaikuttavat seikat voivat olla myös välillisiä, ajallisesti hitaita tai hankalasti todennettavissa. (2015, 109.)

Vankeuslain (767/2005) mukaan vanki voidaan siirtää avolaitokseen, jos hän sitoutuu päihdeettömyyteen sekä sen valvontaan. Tyni (2015, 17) mainitsee, että vankiloiden päihdetyö voidaan jakaa päihdehoitoon, päihdekuntoutukseen sekä päihdevalvontaan (Knuuti & Vogt-Airaksinen 2013). Tässä kappaleessa keskityn päihdekuntoutuksen esittelyyn. Päihdekuntoutusta tehdään motivoimalla, informoimalla ja sitouttamalla. Vangilla on mahdollisuus sekä yksilö- että ryhmämuotoiseen päihdekuntoutukseen. Yksilömuotoisia päihdekuntoutuksia ovat esimerkiksi yksilökeskustelut tai yksilömuotoiset ohjelmatyöt. (Rikosseuraamuslaitos 2020e.) Ryhmämuotoisia päihdekuntoutuksia puolestaan ovat esimerkiksi Antiriippuvuudet sekä Kalterit taakse (Rikosseuraamuslaitos 2019c). Lisäksi osaksi päihdekuntoutusta kuuluvat vertaisryhmätoiminnot, kuten NA, AA, A-kilta ja Kris-toiminta. Päihdetyön ohjaamiseen on jokaisella työntekijällä omanlaisensa työote (Luukkonen 2020).

Päihdeettömyyttä tukevat myös muut toiminnot. On tärkeää kiinnittää huomiota esimerkiksi arjessa selviytymiseen, kuten ruuanlaittotaitoihin sekä koulutukseen ja työkokemukseen. Näissä on usein puutteita rikollisen käyttäytymisen ohella. (Rikosseuraamuslaitos 2020c.) Siksi myös muihin vankilassa tapahtuviin toimintoihin tulee keskittää kuntoutuksen näkökulmasta huomiota. Myös tuomion loppuvaiheessa olevalle vangille on tärkeää tarjota tietoa vapaudessa tarjolla olevista kuntoutuspaikoista (Rikosseuraamuslaitos 2020e). Keravan vankilan yksi päätehtävistä onkin rakentaa kuntoutusjatkumoa vapautumisen tueksi (Rikosseuraamuslaitos 2020c).

Ohjelmatyö on vakiintunut kansainvälisesti yhdeksi keinoksi, jolla pyritään edesauttamaan uusintarikollisuudesta irtautumista. Ohjelmatyön ideana on, että se on tarkoin jäsennelty työskentelymuoto, jolla pyritään vaikuttamaan rikoksen uusimisriskiin. Ohjelmilla pyritään vaikuttamaan henkilön kognitiivis-behavioraaliseen toimintaan eli ajatteluun ja käyttäytymiseen. Ohjelmat vaihtelevat mallien, laajuuden, menetelmien sekä tavoitteiden suhteen. Vankilassa käytettäviä ohjelmatoimia ovat motivointiohjelmat, rikosperusteiset

ohjelmat, päihdekuntoutusohjelmat ja yleisohjelmat. Motivointiohjelmien tarkoituksena on motivoida henkilö muutokseen. Rikosperusteisissa ohjelmissa keskitytään puolestaan tiettyyn rikokseen vaikuttaviin tekijöihin (esimerkiksi väkivaltarikollisuus). Päihdeohjelmat kuuluvat osana päihdekuntoutukseen ja voivat olla hyvinkin erilaisia. Yleisohjelmissa puolestaan pyritään keskittymään rikollisen toiminnan seurauksien arviointiin. (Rikosseuraamuslaitos 2019.) Keravan vankilassa työskentelevillä ohjaajilla ja erityisohjaajilla on lähes jokaisella taidot ohjata useampaakin ohjelmatyötä (Luukkonen 2020).

Osa Rikosseuraamuslaitoksen käyttämästä ohjelmatyöstä on akkreditoitua. Akkreditoidun toiminnan tarkoitus on, että se on asiantuntijatyöryhmän arvioima ja hyväksymä, käsikirjaan perustuva tavoitteellinen kuntoutuksen sekä toimintaohjelmien menetelmä. Ohjelman arvioinnissa tarkastellaan muun muassa ohjelmien laatua sekä niiden vähentävää vaikuttavuutta uusimisriskiin. Ohjelma vaikuttaa uusimisriskiin vähentävästi silloin, jos se toteutetaan oikealla tavalla. Käytössä olevia akkreditoituja ohjelmia ovat esimerkiksi Viisi keskustelua muutoksesta (VKM) sekä Suuttumuksen hallinta (SUHA). VKM on motivoiva yleisohjelma ja SUHA puolestaan impulsiiviseen väkivaltaan vaikuttava lyhytkestoinen ohjelma. (Rikosseuraamuslaitos 2020.) B-osastolla ohjaamani ryhmä ei perustunut käsikirjaan pohjautuvaan kuntoutukselliseen menettelyyn, joten se oli akkreditoimatonta.

Muu sosiaalinen kuntoutus on toimintaa, jonka ideana on tukea päihdeetöntä ja rikoksetonta elämäntapaa. Tällaista toimintaa järjestetään usein kiinteästi muun kuntoutuksen, kuten päihdekuntoutuksen, kanssa. Muu sosiaalinen kuntoutus pitää sisällään toimintakykyä ylläpitävää ja sosiaalisia taitoja lisäävää toimintaa, arkielämän perustaitojen kohentamista sekä vapautteen valmentavia ohjelmia. Arkielämän perustaitojen kohentamiseen liittyy esimerkiksi ruuanlaitto- sekä siivoustaitojen opettelua. Toimintakykyä ylläpitävään toimintaan liittyy pientä työtoimintaa, joka on tarkoitettu vangeille, joita on vaikea sijoittaa muuhun toimintaan. Sosiaalisia taitoja ylläpitävää toimintaa järjestetään puolestaan esimerkiksi perheleirien muodossa. (Rikosseuraamuslaitos 2019.) Näkisin, että ohjaamani ryhmä B-osastolla kuuluisi muuhun sosiaaliseen kuntoutukseen, sillä sen ideana oli tukea päihdeetöntä ja rikoksetonta elämäntapaa muun osaston toiminnan ohella.

4 Opinnäytetyön tietoperusta

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöhöni liittyvän tietoperustan aiheet. Tietoperusta koostuu neljästä eri aiheesta, jotka ovat Good Lives Model, desistanssi sekä voimavarasuuntautuneisuus sekä aiemmat tutkimukset. Avaan myös Good Lives Modeliin perustuvia aikaisempia tutkimuksia ja kuntoutuksia.

4.1 Good Lives Model

Good Lives Model eli GLM on ihmisen voimavaroihin perustuva viitekehys ja kuntoutusmalli. (Good Lives Model 2021a). Ideana on painottaa ihmisen yksilöllisiä pyrkimyksiä ja kykyjä

(Vilkas2020). Kuntoutusmalli nähdään enemmänkin lähestymistapana ongelmaan, kuin sarjana toimintaohjeita (Hämäläinen 2019).

GLM- viitekehyksessä on kaksi vahvasti toisiinsa liittyvää toimintatavoitetta: rikoksentekijöiden hyvinvoinnin parantaminen sekä uusintarikollisuuden riskin vähentäminen. (Good Lives Model 2021b). Viitekehys rikollisuuden katsotaan johtuvan pyrkimyksenä itseään miellyttävään elämään sellaisin keinoin, jotka estävät tätä tavoitetta. Uusintarikollisuutta pyritään ehkäisemään voimavarojen sekä kykyjen ja halujen uudelleensuuntaamisella. (Hämäläinen 2019.)

Kaikilla ihmisillä on samat perustarpeet, mutta keinot niiden saavuttamiseksi ovat erilaisia. (Vilkas 2020). Nämä yhteiset perustarpeet on kuvattu alla olevassa kuviossa.

Kuvio 2: GLM osa-alueet

Tarkoituksena on, että yksilön tavoitteet konkretisoidaan, jotta uudet hyväksytyt keinot tavoitteiden saavuttamiseksi olisivat mahdollisia. Erilaiset keinot näiden tarpeiden saavuttamiseksi voi johtua esimerkiksi yksilön arvoista sekä kehitysvaiheesta. (Vilkas 2020.) Nämä päämäärät ovat siis jokaisen elämässä läsnä, mutta jokainen antaa päämäärille erilaiset painoarvot. Kun henkilön päämäärät ovat tasapainossa, kokee hän elämänsä tyydyttäväksi ja hänellä on hyvä elämä: Good Lives Model. (Hämäläinen 2019.)

GLM- viitekehystä tarkastellaan usein RNR-mallin yhteydessä. Idea on, että GLM- viitekehystä pidetään RNR-mallia täydentävänä teoriana. RNR- lyhenne tulee sanoista risk, need ja responsivity (riski, tarve ja vastaavuus). RNR- mallin mukaan riskien ja tarpeiden kartoittamisen lisäksi on tärkeää keskittyä siihen, millä tavoin henkilö reagoi kuntoutukseen sekä siihen liittyvään vuorovaikutukseen. Mallin mukaan kuntoutuksessa tulisi ottaa huomioon henkilön motivaatio, oppimistavat ja henkilökohtaiset ominaisuudet. (Ward & Maruna 2007, 44-49;142.) Tällä tavoin otetaan huomioon siis myös henkilökohtaiset voimavarat.

Good Lives Model- viitekehys auttaa työntekijöitä suunnittelemaan sellaisia taitoja, joilla voidaan auttaa asiakasta saavuttamaan elämän perustarpeita. Ideana siis on, että voidaan tarjota asiakkaalle vaihtoehtoisia keinoja rikollisen toiminnan tilalle, jolla voidaan saavuttaa nämä perustarpeet. (Vilkas 2020.) Tarpeiden löydyttyä on mietittävä, mistä näitä puuttuvia resursseja saisi (Hämäläinen 2019). Työskentelyssä tulee kuitenkin ottaa huomioon yksilön motivaation työskentelyyn sekä yhteiskunnan tarjoamat resurssit (Vilkas 2020).

4.2 Desistanssi

Ohjaamani ryhmän taustalla vaikuttaa siis GLM. GLM- viitekehyksessä etsitään vaihtoehtoisia tapoja saavuttaa omat perustarpeet rikollisen toiminnan puolesta. Siksi myös desistanssi sopii teoreettiseen viitekehukseen. Desistanssi ei ole määritelmänä yksiselitteinen.

Yksinkertaisuudessaan se tarkoittaa rikollisuudesta irrottautumista (Farral & Calverley 2006, 1). Määrittelyä hankaloittaa se, että desistanssilla ei tarkoiteta jotain yhtä tiettyä tapahtumaa. Se nähdään ennemminkin prosessina, jossa yksilö jättää rikollisen käyttäytymisen pois. (Viikki-Ripatti 2011, 199; Maruna 2001, 17.) Myöskään kriminologiassa ei ole yhtä teoriaa, joka selittäisi desistanssin yksiselitteisesti (Hearn 2010, 3).

Desistanssi jaetaan primaariseen ja sekundaariseen desistanssiin. Primaarisella desistanssilla tarkoitetaan lyhyempää taukoa rikosten tekemisestä. Sekundaarisella puolestaan pidempiaikaista irrottautumista rikollisuudesta, johon liittyy usein myös ajattelutapojen muutosta. Maruna ja Farral myös mainitsevat sekundaariseen desistanssiin liittyvän henkilön nykyisen minän sekä ”ihanneminän” (minä, joka haluaisin olla), välisen muutoksen. (Maruna & Farral 2004, 18-19.)

Farrallin ja Calverleyn tutkimuksessa (2006, 67-71) todetaan, että vankeus saattaa toimia hyvänä tilaisuutena miettiä tehtyjä rikoksia sekä suunnitella tulevaisuutta. Nämä ajatukset ei kuitenkaan vapautumisen jälkeen välttämättä kannu pitkälle. Myös vankilakertaisuuksien kasvaminen ”totuttaa” ihmisen vankeuteen sekä tutustuttaa ihmisen muihin rikoksentehtäviin. Näyttäisi siis siltä, että vankeuden vaikutus desistanssiin vaikuttaa olevan vähäinen tai jopa olematon. (Farral & Calverley 2006, 67-71.) Farral ja Calverley (2006, 76-77) esittävät vankilan olevan paikka, joka ei kannusta ihmistä desistanssiin, vaan sotkee perhesuhteet, työasiat sekä muut henkilökohtaiset asiat.

GLM:n näkökulmasta desistanssi nähdään vaikeana prosessina ja parhaiten tavoitteeseen päästään yksilön identiteetin muutoksella. Yksilön muutokseen vaikuttaa esimerkiksi

ikäntyminen, sosiaaliset suhteet sekä yksilön itseään määrittävät muutokset. Jotta muutosta voi tapahtua, on yksilön oltava vakaissa olosuhteissa. Muutoksen on myös merkittävä yksilölle itselleen jotakin, jotta kannustus muutokseen pysyy. Lisäksi työntekijän ja asiakkaan välillä on oltava yhteinen näkemys muutoksesta. (Hämäläinen 2020.)

Hearn mainitsee teoksessaan (2010) desistanssin usein liitettävän yksilön ikääntymiseen. Hän mainitsee esimerkkinä Glueckin & Glueckin toteuttaman tutkimuksen (1974), jossa he totesivat, että yksilön normaalin neurologisen ja biologisen kehityksen myötä yksilöt kypsyvät henkisesti ja fyysisesti ja näinollen lopettavat rikollisen toiminnan. Lisäksi Hearn (2010, 5) nostaa esille McCullohchin & McNeillin (2008) tutkimuksen, jossa he tulivat siihen lopputulokseen, että kronologisella iällä ei ole merkitystä, vaan sillä millä tavoin ihminen kypsyi. Joka tapauksessa iällä on kuitenkin merkitystä rikollisuudesta irrottautumisessa.

4.3 Voimavarasuuntautuneisuus

Voimavarat liittyvät yksilön henkilökohtaiseen kokemukseen. Voimavaroilla tarkoitetaan yksilön sisäistä voimantunnetta, joka ilmenee kykyinä toimia haastavissa tilanteissa. Voimavarat ovat taitoja ja vahvuuksia kuten ihmissuhteet, toimintamahdollisuudet sekä kyvyt iloita ja raivostua. Yksilön luottaessa omiin voimavarioihinsa ja jaksamiseensa, kykenee hän kohtaamaan vaikeuksia sekä etsimään uusia voimavaroja. Voimavarojen ollessa vähissä, tarvitsee yksilö muiden tukea. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 54-55.)

Voimavarasuuntautuneessa lähestymistavassa keskitytään yksilön voimavarioihin (Prufer, Joos & Miksch 2013, 1). Voimavarasuuntautuneisuus sopii opinnäytetyöni teoreettiseen viitekehykseen, sillä GLM- viitekehyksen keskiössä on voimavarasuuntautuneisuus, jonka mukaan henkilön omat voimavarat ovat tärkeitä etsittäessä uusia tapoja saavuttaa päämääriä elämässä. Vilkas mainitseekin (2020), että yksilön suunnitelmat on syytä tehdä voimavarasuuntautuneesti, jolloin tavoitteena on suunnitelmien kautta saavuttaa mielekkäämpi ja merkityksellisempi elämä (Vilkas 2020.) Voimavarasuuntautuneisuudelle on ominaista salutogeeninen eli terveyttä edistävä näkökulma. Siinä ideana on korostaa ihmisen terveyttä ja hyvinvointia tukevia tekijöitä. (Prufer, Joos & Miksch 2013, 1)

Voimavarasuuntautuneessa asiakastyössä on keskeisessä asemassa tulevaisuusorientaatio. Tärkeää olisi muodostaa asiakkaan kanssa yhdessä kuva siitä, millaiset hänen tavoitteensa ovat. Huomio tulisi kiinnittää hyviin ajanjaksoihin, onnistumisiin sekä myönteiseen kehitykseen. Esimerkiksi voimavarasuuntautuneessa terapiassa vaikuttaa taustalla malli ihmisestä aktiivisena konstruktoijana. Tärkeää on, että menneen ja nykyisen minän välistä suhdetta uudelleenkonstruoidaan (Kärkkäinen 2001, 22-24.) Konstruktoinnilla tarkoitetaan oppimista, tiedon jäsentämistä sekä käsitysten laajentamista (Ahonen 2021, 6).

Voimavarasuuntaunutta toimintamallia käytetään myös esimerkiksi fysioterapia-asiakkaan kuntoutumisessa. Myös siinä ongelmien ja puutteiden sijasta puhutaan mieluummin mahdollisuuksista. Ajatellaan, että ihminen kehittyy henkilökohtaisten tavoitteidensa, kiinnostuksiansa sekä vahvuuksiensa pohjalta. Mitä enemmän näitä voimavaroja saadaan

käyttöön, sitä motivoituneempi asiakas on kuntoutumiseen. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2009, 30.)

4.4 Aiemmat tutkimukset ja kuntoutusmallit

Good Lives Model- viitekehystä on tutkittu Suomessa vielä varsin vähän, mutta kuntoutusmenetelmänä sitä on käytetty kuitenkin muutamassa vankilassa. Ulkomailla tutkimus puolestaan on ollut laajempaa ja artikkeleita aiheesta löytyy useampia.

GLM- mallia on käytetty kansainvälisesti erityisesti seksuaalirikollisten kuntoutuksessa. Tätä on arvioitu esimerkiksi Harkinsin, Flakin, Beechin ja Woodhamsin toteuttamassa tutkimuksessa (2012). Tutkimuksesta käy ilmi, että ne tuomitut, jotka osallistuivat Good Lives Modeliin pohjautuvaan kuntoutusohjelmaan, olivat kuntoutusohjelman jälkeen motivoituneempia rikoksettoman tulevaisuuden suhteen, kuin ne tuomitut, jotka osallistuivat retkahduksen ehkäisyyn perustuvaan kuntoutusohjelmaan (Harkins, Flak, Beech & Woodhams 2012, 539).

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen yliopettaja Nina Nurminen on kirjoittanut julkaisussaan (2016), että tutkimusten mukaan kuntoutukseen osallistuvat seksuaalirikolliset uusivat rikoksia 10-22 prosenttia vähemmän kuin ohjelmiin osallistumattomat. Hän lisää, että lupaavia tuloksia on saatu kuntoutuksesta, joka perustuu Hyvän elämän malliin (GLM), jossa tavoitteena on lisätä asiakkaan psykologista toimijuutta ja kykyä toimia omassa elämässä. Nurminen on kouluttaa myös seksuaalirikollisten kanssa työskentelyä.

Koulutusmateriaaleissaan hän myös mainitsee kuntoutuksessa vaikuttavan ”Mielekkään elämän”, johon ei kuulu toisen ihmisen satuttaminen. Hän kuvaa, että henkilöllä on tarve/motiivi, joka herättää henkilössä ajatuksia toimia laittomasti tai laillisesti. Tämä toiminta voi johtaa rikokseen tai hyväksytyyn toimintaan (Nurminen 2020, 2-32.) GLM viitekehyksessä nämä tarpeet ovat siis hyvinvointi, tietämys, pystyvyys vapaa-ajalla, pystyvyys töissä, toimijuus, mielenrauha, yhteenkuuluvuus, yhteisöllisyys, tarkoitus, onnellisuus ja luovuus (Vilkas 2020).

Suomessa GLM:a on käytetty ryhmämuotoisessa kuntoutuksessa Jokelan vankilan avo-osastolla. Ohjelma oli lääketehdas Lillyn kehittämä Mielekäs Päivä -ohjelma, joka on tarkoitettu mielenterveyskuntoutujille. Ohjelmaa tarjottiin eri pituisina ja siinä painotettiin eri asioita. Ideana oli vertaisryhmätoiminnan kautta tarjota ohjelmaa suorittaville vinkkejä arkipäiväisiin asioihin sekä vuorovaikutustaitoihin. Ryhmässä oli kymmenen ohjauskertaa, joissa on käsitelty GLM-viitekehyksessä esiintyviä aiheita. (Rikosseuraamuslaitos 2010.) Suunnitellessani ryhmänohjaustani, en ollut vielä ehtinyt tutustumaan täysin Mielekäs Päivä -ohjelmaan. Jälkeenpäin huomasinkin, että ryhmässä on ollut joitain samankaltaisuuksia. Eroavaisuus on kuitenkin siinä, että ohjaamassani ryhmässä yksi kerta käsittää yhden teeman. Mielekäs Päivä- ohjelmassa teemoja käsitelläänkin hieman laajemmin esimerkiksi niin, että hyvinvointi näyttäytyy useammassa ohjauskerrassa (Rikosseuraamuslaitos 2010).

Riihimäen vankilassa on käytössä STEP-kuntoutusohjelma, joka on otettu käyttöön vuonna 2018. Siihen on sisäänrakennettu vaikuttavaksi malliksi GLM- viitekehys. Kuntoutus toimii pääasiassa ryhmämuotoisena, mutta kuntoutujille voidaan järjestää myös yksilötapaamisia ohjaajan ja psykologin kanssa. Ryhmä on avoin ja kuntoutus toimii non-stop- mallisena eli kuntoutuksessa on miehiä ohjelman eri vaiheessa. Kuntoutuksen eri vaiheissa käsitellään muun muassa omia arvoja, tavoitteita sekä uusia käyttäytymismalleja. Toiminnassa pyritään tuomaan esiin saavutetavoitteita sen sijaan, että keskityttäisiin välttämistavoitteesen. (Ylpekkä 2021.)

Riihimäen vankilassa on toiminnassa myös Karikka-kuntoutus, jossa luodaan, toteutetaan ja kehitetään uutta kokonaisvaltaista kuntoutusmallia. Se on oikeusministeriön rahoittama hanke, joka toteutetaan yhteistyössä Riihimäen vankilan kanssa (Kalliola 2021). Toiminta on käynnistetty 1.2.2021 ja on tällä hetkellä toteutusvaiheessa. Hanke on kuitenkin edelleen jatkuvassa kehityksessä. Karikka-kuntoutuksen tavoitteena on tukea väkivaltarikoksiin syyllistyneitä vankeja irrottautumaan rikos- ja päihdekierteistä. Osaston toiminnan viitekehysenä toimii Hyvän elämän malli. Kuntoutus on kokonaisvaltaista ja yksilöllistä. Työskentelymuotoja ovat ryhmä- ja yksilökeskustelut sekä kirjalliset tehtävät. Ryhmän maksimikoko on kuusi (6) vankia ja se pyörii ”nonstop”-periaatteella, jolloin uusi vanki voi tulla mukaan ryhmään missä vaiheessa vain kuntoutusta. (Lampainen 2021.)

5 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tässä luvussa avaan toiminnalliseen opinnäytetyöhön liittyviä osa-alueita. Tämä opinnäytetyö tehtiin toiminnallisena. Tarkoituksena oli kehittää Keravan vankilan B-osastolle Good Lives Modeliin perustuvaa ryhmätoimintaa. Tavoitteena oli tutkia, miten ryhmätoiminta sopii Keravan vankilan B-osaston toiminnaksi ja miten tällaista ryhmätoimintaa voitaisiin kehittää.

Toiminnallisen opinnäytetyön ideana on, että lopputuloksena on jokin konkreettinen tuotos sopivalla asiasisällöllä sekä johdonmukaisella ja selkeällä toiminnalla (Vilkkä & Airaksinen 2012, 23). Ammatillisessa kentässä toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee muun muassa toiminnan järjestämistä ja järjeistämistä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Ideana on, että toiminnallisen opinnäytetyön toteuttajalla on jokin tarpeellinen idea ja tavoite, jota kehitetään tai toteutetaan. Tekijän on myös perusteltava kehitettävän idean ja tuotteen kannattavuus sekä tarpeet sen toteuttamiselle. (Toiminnallinen opinnäytetyö 2020.)

Hyvä opinnäytetyöaihe on sellainen, joka nousee esille koulutusohjelman opinnoista ja jonka pystyy nivottamaan myös työelämään. Toiminnalliselle opinnäytetyölle tulisikin löytää toimeksiantaja esimerkiksi työelämästä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 16.) Lopputuloksena toiminnalliselle opinnäytetyölle on aina jokin konkreettinen tuotos sopivalla asiasisällöllä sekä johdonmukaisella ja selkeällä toiminnalla (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51-53). Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on nivoutettu työelämäni. Konkreettinen tuotos puolestaan oli ryhmätoiminta ja sen materiaalit. Asiasisältö pyrittiin toteuttamaan osaston vangeille

sopivaksi ja sille haettiin kehitysehdotuksia tutkimuksen kautta. Toiminta pyrittiin järjestämään selkeästi ja johdonmukaisesti.

Toiminnallinen opinnäytetyö on kaksiosainen, joka sisältää kehittämistyön sekä opinnäytetyön kirjallisen tuotoksen eli raportin. Raportissa kuvataan työprosessi, oman oppimisen ja tuotoksen tuloksia sekä johtopäätöksiä. Raportissa tulee ilmetä, mitä opinnäytetyöprosessin aikana on tehty sekä miten ja miksi on päädytty kyseisiin ratkaisuihin. Ideana on siis kuvata ja arvioida kokonaisuudessaan tehty opinnäytetyö. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65-69.)

Tutkimuksellisia menetelmiä voidaan käyttää, kun halutaan sellaista tietoa, jota ei ole mahdollista kerätä kirjallisuudesta tai kun halutaan ottaa kohderyhmän näkemykset huomioon toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisessa. (Vilkkä & Airaksinen 2013, 56-64).

6 Opinnäytetyön prosessikuvaus

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni lähestymistapaa eli tutkimuksellista kehittämistyötä. Avaan myös opinnäytetyössäni käyttämiäni tutkimuksellisia menetelmiä ja niiden valintoja sekä ryhmäkerroilla käyttämiäni materiaaleja ja toiminnan valmistelua.

6.1 Tutkimuksellinen kehittäminen

Kehittämisellä pyritään toimintatavan tai toimintarakenteen kehittämiseen. Toimintavan kehittämisellä voidaan tarkoittaa työntekijän kehittämistä tai koko organisaation yhteisen toimintatavan kehittämistä. Toimintarakenteen kehittäminen puolestaan tarkoitetaan palvelurakenteen uudistamista yhdistämällä tai luomalla kokonaan uusia organisaatioita. (Toikko & Rantanen 2009, 14-15.) Kehittäminen nähdään tärkeänä osana työntekoa. Sen avulla luodaan muun muassa uusia toimintatapoja ja menetelmiä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 13).

Tutkimuksellisessa kehittämisessä pyritään ongelmien ratkaisuun käytännössä. Siinä pyritään myös toteuttamaan uusia ideoita ja käytäntöjä. Tutkimuksellisessa kehittämisessä päämääränä ei ole uuden tiedon tuottaminen vaan pyrkimyksenä on löytää toiminnolle käytännön ratkaisuja sekä uusia vaihtoehtoja. Lisäämällä tutkimuksellinen lähestymistavan toimintaan, voidaan huomioida kehittämistyöhön vaikuttavia tekijöitä. Erilaisten menetelmien ja näkökulmien monipuolinen hyödyntäminen ja aktiivinen vuorovaikutus eri toimijoiden kanssa on avainasemassa tutkimuksellisessa kehittämisessä. Tärkeää on erottaa käytännön ja teorian välinen vuoropuhelu. On myös osattava siirtää osattua teoretietoa käytännön toimintoihin ja osoittaa mikä tietoperusta vaikuttaa kehittämistyön taustalla. (Ojasalo ym. 2014, 18-22.)

Alun perin B-osaston toiminnan oli tarkoitus keskittyä täysin päihdekuntoutukseen, mutta osaston profiili alkoi muuttua harjoitteluni aikana enemmän päivittäisen tuen osastoksi. Osaston profiilin muutoksen vuoksi ohjaamani ryhmän teemat liittyivät arkielämän aiheisiin. Tämän vuoksi valitsin ryhmien teemoiksi Good Lives Model- viitekehysten. Good Lives Model eli GLM on ihmisen voimavaroihin perustuva viitekehys ja kuntoutusmalli. Se on viitekehys,

jossa ideana on painottaa ihmisen yksilöllisiä pyrkimyksiä ja kykyjä. (Good Lives Model 2021a.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee kehittämistyölle tehdä toimintasuunnitelma, sillä idean ja tavoitteiden tulee olla tiedostettuja, harkittuja ja perusteltuja.

Toimintasuunnitelmassa on tarkoitus miettiä mitä, miten ja miksi tehdään. On pohdittava, millaisin keinoin tavoitteeseen päästään ja millä tavalla tarvittavat materiaalit saadaan käyttöön. Suunnitteluvaiheessa on pohdittava ryhmän tarkoitusta ja tavoitetta. Jokaisella ryhmällä on jokin tarkoitus, joka ohjaa ryhmän toimintaa ja vaikuttaa sen rakenteisiin. Kyse on siis ryhmän perustehtävästä. Tietoisuus ryhmän tavoitteesta on mielekkään ryhmätyöskentelyn lähtökohta. Ryhmään osallistuminen edellyttää usein myös tietoista hakeutumista ryhmään sekä sopimusta osallistumisesta. Tavoitteellisessa työskentelyssä on vastuu kuitenkin aina ryhmän ohjaajalla ja hänen tuleekin huolehtia, että ryhmä toimii tavoitteiden mukaisesti (Niemistö 2012, 26-37.)

Oli pohdittava millaista toimintaa vankilalle kannattaa tuottaa. Lisäksi oli mietittävä kohderyhmä sekä tarkasteltava aikaisempia tutkimuksia aiheesta. Päädyin tuottamaan ryhmätoimintaa vankilan B-osastolle. Lisäksi otin selvää aikaisemmista tutkimuksista ja kuntoutusmuodoista GLM:n liittyen. Oli siis mietittävä, mitä tarvikkeita tarvitsen ryhmän ohjaamiseen ja mistä tulen nämä kaikki tarvikkeet saamaan. Lisäksi pohdin millaisella aikataululla tulen ryhmää ohjaamaan. Tässä ryhmässä tarkoitus oli toimia voimavarasuuntautuneesti ohjattujen ryhmien teemojen mukaan.

Ennen ensimmäistä ohjauskertaa tapasin osaston vangit, jolloin kerroin mahdollisuudesta osallistua ryhmään. Kerroin myös, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Ennen jokaista ryhmäkertaa, heidän oli täytettävä suostumuslomake, jossa he antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Näin vangit saivat siis mahdollisuuden hakeutua ryhmään itse ja tehdä sopimuksen vapaaehtoisesti.

Niemistön (2012, 67-69) ohjaajan vastuusta ilmi tuomia ajatuksia mukailen, minun oli ohjaajana valmistauduttava siihen, että vastaan ryhmän perustoiminnasta. Oli valmistauduttava siihen, että ohjaajana vastaan ryhmän perustoiminnasta. Huolehdin siitä, että ryhmässä pysyy aiheenmukainen keskustelu ja toimimme aiheen mukaisesti. Oli tiedettävä, millainen oli ryhmän perusrakenne ja luonne. Lisäksi oli hyvä pohtia, millä tavoin tulen sietämään stressiä tai ongelmatilanteita. (Niemistö 2012, 67-69.) Ryhmän perusrakenteesta ja luonteesta olin selvillä, oman työni sekä harjoitteluni vuoksi. Ongelmatilanteisiin valmistaudin niin, että pohdin, miten esimerkiksi voin aktivoida passiivista osallistujaa. Lisäksi stressin välttämiseksi huolehdin materiaalit ajoissa ja keräsin kaiken tarvittavan tiedon etukäteen.

Toiminnan toteutus puolestaan oli riippuvainen monesta asiasta. Ensinnäkin oli mietittävä, milloin ryhmää pystyi ohjaamaan eli mitkä olivat osaston ryhmäpäivät. Toiseksi oli mietittävä millä aikataululla ryhmä voitiin toteuttaa (viikon vai kahden välein). Haasteita ohjaamiselle asetti se, että käytössä oli vain yksi mahdollinen ohjauspäivä viikossa, sillä osaston toimintapäiväksi oli määrätty tiistai.

6.2 Opinnäytetyön menetelmät

Kehittämistoiminnan ohella halusin tuoda opinnäytetyöhöni asiakaslähtöistä lähestymistapaa, joka ilmeni vangeille osoitettujen kysymyslomakkeiden muodossa. Tiedonhankintalähteenä käytin siis kysymyslomakkeita ja kyseessä oli strukturoitu kysely. Strukturoidun kyselylomakkeen ideana on, että tutkittavilta kysytään samassa järjestyksessä ja muodossa avoimia kysymyksiä (Vilkka & Airaksinen 2003, 63; Tuomi & Sarajärvi 2017, 128). Lisäksi toimintaani seurasi vierestä vertaisarvioitsija, joka vaihtui ryhmäkertojen mukaan. Vertaisarvioitsijalta sain palautetta ryhmänohjauksestani sekä ryhmän toiminnasta. Tavoitteenani oli kehittää osastolle ryhmätoimintaa, joka palvelee osaston viikoittaista toimintaa.

Ryhmän jatkuvaa tapahtumista ja kokonaistoiminnan muutosta kutsutaan ryhmän prosessiksi. Ryhmä nähdäänkin usein kehittyvänä kokonaisuutena. (Niemistö 2012, 21.) Niemistö mainitsee kirjassaan (2012, 21) Helkaman, Myllyniemen ja Liebkindin (1998) esittävän sosiaalipsykologian mallin, jossa ilmaistaan ryhmätoiminnan oleelliset tekijät. Nämä kolme tekijää ovat lähtötekijät, ryhmässä syntyvät ilmiöt sekä tulokset. Lähtötekijät pitävät sisällään ryhmän tarkoituksen, ympäristötekijät sekä ryhmän jäsenet. Ryhmän tarkoitus käsittää ryhmän perustehtävän sekä tavoitteen (Niemistö 2012, 21). Ohjaamassani ryhmässä se oli toimia voimavarasuuntautuneesti ohjattuiden ryhmien teemojen mukaan. Ympäristötekijät puolestaan käsittävät fyysisen ja sosiaalisen ympäristön (Nieminen 2012, 21). GLM-ryhmässä fyysinen ympäristö oli B-osasto ja sosiaalinen ympäristö koostui ohjaajasta (itsestäni), vankiryhmästä sekä vertaisarvioijista. Ryhmän jäsenet -termiin sisältyy ryhmän koko, jäsenten erilaisuus sekä ryhmän valmiit sisäiset rakenteet (Niemistö 2012, 21). Tässä ryhmässä ryhmän koko muuttui viikoittain ja ryhmän jäsenet olivat keskenään erilaisia (osa vaati aktivoitua ja osa oli enemmän äänessä).

Tutkimusmenetelmiin kuuluu saadun aineiston käsittely ja analysointi. Opinnäytetyön tutkimusosuus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotakin ilmiötä tai ymmärtämään jotakin toimintaa (Tuomi & Sarajärvi 2017, 165). Halusin selvittää vangeille osoitettujen lomakkeiden avulla, miten GLM- viitekehykseen pohjautuva ryhmätoiminta sopii B-osaston toiminnaksi ja miten tätä ryhmätoimintaa voitaisiin kehittää. Lomake oli strukturoitu, sillä tutkittavilta kysyttiin yksilöllisesti samassa muodossa ja järjestyksessä avoimia kysymyksiä. (Vilkka & Airaksinen 2003, 63-65.) Ainoastaan viimeinen kysymys oli suljettu. Tämän suljetun kysymyksen tahdoin lisätä loppuun siksi, että koin sen olevan tarpeellinen tutkiessani, miten vangit pystyivät näkemään ryhmän osana osaston toimintaa. Koin, että tähän kysymykseen oli hyvä saada mahdollisimman yksinkertainen

vastaus. Toiminnallisissa opinnäytetöissä riittää usein suuntaa antava tieto eikä tutkimus usein ole niin täsmällistä ja järjestelmällistä kuin tutkimuksellisessa työssä (Vilka & Airaksinen 2003, 65).

Jokaisen ryhmäkerran lopussa kerättiin vangeilta mielipiteitä ohjaukerrasta avoimen kyselylomakkeen avulla, joka koostui viidestä kysymyksestä. Kysymykset pysyivät joka kerta samoina, mutta ensimmäisen sekä toisen kysymyksen teemoja ja toimintoja oli aina muutettava ohjaukertojen mukaisiksi. Kysymyslomakkeiden ja vastausten määrä vaihteli ryhmään osallistuvien vankien mukaisesti. Analysoin vankien antamat palautteet aineistolähtöisin sisällönanalyysin avulla, jonka jälkeen tein niistä koonnin. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voi käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Ensinnäkin on päätettävä mitkä asiat aineistossa kiinnostaa ja kerättävä ne erilleen muusta aineistosta. Tämän jälkeen oli teemoiteltava aineisto ja kirjoitettava yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 155.)

Palautelomakkeen kysymykset olivat seuraavat:

1. Mitä mieltä olit tämän ohjaukerran teemasta:
tarkoitus/yhteenkuuluvuus/mielenrauha/hyvinvointi/tietämys?
2. Mitä mieltä olit ohjaukerran toiminnasta: arvokartta/lautapelit/keskustelu ja kysymyslomake/keskustelu ja aikajana/ruuanlaitto?
3. Mitä mieltä olit ohjaukerran synnyttämästä keskustelusta? Mitä ajatuksia siitä heräsi?
4. Uskotko ryhmästä olevan kuntoutuksellista hyötyä?
5. Mitä toivoisit tämänkaltaiseen ryhmään lisää?
6. Voisitko nähdä tämänkaltaisen ryhmän osana osaston toimintaa?

Palautelomakkeista saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda teoreettinen kokonaisuus tutkimusaineistosta. Tätä analyysitapaa voidaan käyttää kaikkien laadullisten tutkimusten analysointiin. Sisällönanalyysi toteutetaan niin, että ensin rajataan osuus, mikä aineistossa kiinnostaa eli esimerkiksi jokin ilmiö. Tämän jälkeen aineisto käydään läpi ja merkitään tähän ilmiöön liittyvät asiat. Tarkoituksena on jättää kaikki ylimääräinen pois. Tämän jälkeen eritellään merkatut asiat yhteen, jonka jälkeen aineisto teemoitellaan, tyypitellään tai luokitellaan. Lopuksi näistä kirjoitetaan yhteenveto. Valitut analyysiyksiköt eivät saa olla etukäteen valittuja, vaan niiden on pohjauduttava kyseiseen aineistoon. Myöskään tutkimuksen teoriapohja ei saisi vaikuttaa aineiston analysointiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103-108.)

Käytännössä aineiston analysointi tapahtui niin, että luin kaikki palautelomakkeista saamani vastaukset läpi. Merkkasin saamistani vastauksista yliviivauskynillä ne kohdat, jotka liittyivät oleellisesti kysymyksiin, jonka jälkeen pelkistin vastaukset. Pelkistysten jälkeen, yhdistin samankaltaiset pelkistykset edelleen alaluokkiin. Tämän jälkeen yhdistin alaluokat pääluokkien alle. Taulukossa 3 olen kuvannut toteuttamaani sisällönanalyysiä.

Palautelomakkeen tiedot	Alkuperäisilmaisu	Pelkistys	Alaluokka	Pääluokka
H1	Teema oli yllättävän hyvä ja tarkoituksen mukainen.	Ohjauksetojen teemoihin oltiin tyytyväisiä	Teema	Ohjauksetrat
H2	Mielenkiintoinen teema, paljon eri näkökulmia.			

Taulukko 3: Esimerkki sisällönanalyysistä

6.3 Ryhmäkertojen materiaalit ja ryhmätoiminnan valmistelu

Ryhmäkerroilla käytettävät materiaalit olivat pääasiassa itse hankittuja. Vilka & Airaksinen (2003, 28) huomauttavatkin, että toiminnallisessa opinnäytetyössä saattaa tulla kustannuksia, joten toimintaa suunnitellessa on hyvä pohtia omia resurssejaan. Ensimmäisellä ohjauksetratalla liimasimme kartongille lehdistä kuvia. Kartongit, liimat ja lehdet olivat hankkimiani. Sakset puolestaan sain vankilalta. Toisella ohjauksetratalla pelailimme lautapelejä, johon toin mukaan muutaman eri vaihtoehdon, jolla pelasimme. (Afrikantähti, Scrabble, Monopoli, UNO). Pelasimme lisäksi osaston omalla Aliaksella. Kolmannella kerralla käytin apuna stressilomaketta (Liite 6), joka oli itse tuotettu sekä tulostettu. Neljännellä kerralla teimme tietämysjanat, johon toin mukaan värikkäitä papereita. Koin, että niitä oli mukavampi käyttää ja säilyttää, kuin tavallisia valkoisia arkkeja. Kynät tulivat puolestaan vankilalta. Viimeisellä ohjauksetratalla teimme ruokaa. Käytetyt ruoka-aineet ostimme osaston vastaavan ohjaajan kanssa, osaston toimintaan tarkoitettuna kortilla. Tähän päädyimme siksi, että ryhmäkerralla tarvitsimme paljon eri ruoka-aineita ja osaa niistä tullaan käyttämään tulevaisuudessa myös uudestaan (ketchuppi, sinappi, mausteet).

Ennen ensimmäistä ohjauksetrataa lähetin osaston ohjaajalle sähköpostilla flyerin, josta näkyi ohjauksettojen aikataulut sekä aiheet. Näin vangit saivat etukäteen tietää, mitä kullakin ohjauksetratalla oli luvassa. En merkannut etukäteen flyeriin ryhmien kellonaikoja, sillä aikataulu oli tältäosin liukuva. Kävin myös tapaamassa vankeja ennen ensimmäistä ryhmäkertaa. Kerroin heille miksi tulen ohjaamaan ryhmiä ja mikä sen tarkoitus tulee olemaan. Painotin heille myös, että ryhmään osallistuminen on vapaaehtoista ja sen saa

jättää kesken milloin tahansa. Selitin myös, että heidän tulee täyttää suostumuslomakkeet ennen ryhmien alkua ja että tulen pyytämään heiltä ryhmäohjauksen lopuksi kirjallista palautetta, jotta saan tehtyä opinnäytetyöni tutkimuksellisen osuuden.

Ohjaukset oli yhteensä viisi. Jokaisen ryhmäkerran alussa oli ryhmään osallistuvien vankien täytettävä suostumuslomake (Liite 4), jonka täytettyään he antoivat suostumuksensa ohjauksen lopussa täytettävän palautelomakkeen käyttöön tähän opinnäytetyöhön. Kullakin ohjauksella käsiteltiin yhtä aihetta Good Lives Model- viitekehyksen näkökulmasta. Aiheet olivat tarkoitus, yhteenkuuluvuus, mielenrauha, tietämys ja hyvinvointi. Kunkin ohjauksen alussa pohjustettiin käsiteltävää aihetta kertomalla, mitä kyseinen aihe tarkoittaa teoriassa ja miten se voidaan arkikielellä ymmärtää. Tämän jälkeen ohjattiin vangeille aiheeseen liittyvää toimintaa ja keskustelua.

7 GLM- viitekehykseen pohjautuvat ohjatut ryhmät

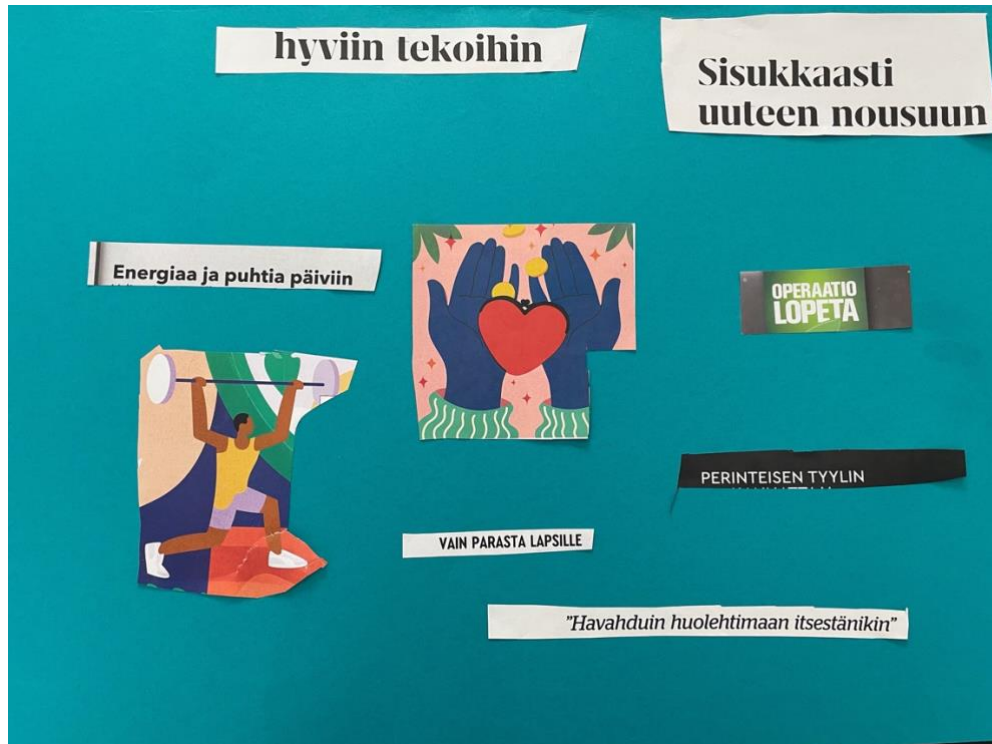
Tässä luvussa esittelen ryhmäohjauksien toteutuksen. Kerron myös, kuinka ohjaukset onnistuivat ja avaan, mitä ohjauksilla teimme. Yhden ohjauksen kesto oli tunnista kahteen tuntiin (1-2h).

7.1 Ensimmäinen ryhmäohjauskerta: Tarkoitus

Ensimmäinen ryhmäohjaus oli tiistaina 16.3.2021. GLM- viitekehyksessä ”Tarkoitus” käsittää elämän tarkoituksen sekä arvot (Vilkas 2020.) Kyseisellä ohjauksella teemana oli arvokarttojen teko ja ryhmään osallistui kuusi vankia. Ohjauksen alussa kerroin ryhmälle, mitä arvot tarkoittavat. Arvo on määritelty uskomukseksi tai käsitykseksi tärkeinä ja hyvinä pidetyistä asioista. Se on myös osa minäkuvaa. Kun tiedostaa omat arvonsa, on helpompaa tavoitella elämässä omia päämääriään. (Suomen mielenterveys ry 2021.)

Alkupohjustuksen jälkeen vangeilla oli mahdollisuus selata lehtiä ja etsiä niistä sellaisia kuvia ja tekstejä, jotka koettiin omaan arvomaailmaan sopiviksi. Kuvat ja tekstit leikattiin lehdestä ja liimattiin omalle kartongille. Pikkuhiljaa saimme aikaiseksi omat arvokarttamme.

Toiminnan aikana ryhmän jäsenet rentoutuivat ja alkoivat juttelemaan itselleen tärkeistä asioista. Keskustelu oli toiminnan aikana monipuolista ja pyöri paljonkin aiheen ympärillä. Keskustelimme muun muassa siitä, kuinka arvot muuttuvat iän myötä ja kuinka osa ihmisistä arvottavat eri asiat eri tavalla. Tulimme siihen lopputulokseen, että arvoihin vaikuttaa oma ympäristö sekä läheiset. Lopuksi kaikki esittelivät omat karttansa, alkujännityksestä huolimatta, innokkaana, ja taputtivat toistensa esityksille. Lopuksi keräsin ohjauksesta palautetta kirjallisesti palautelomakkeen kautta.

Kuvio 3: Arvokartta

7.2 Toinen ryhmänohjauskerta: Yhteenkuuluvuus

Toinen ryhmänohjauskerta oli tiistaina 23.3.2021. GLM-viitekehyksessä ”Yhteenkuuluvuudella” tarkoitetaan yhteyttä läheisiin ja perheeseen. Se käsittää myös esimerkiksi tuen ja ystävyuden. (Vilkas 2020.)

Ryhmään osallistui viisi osaston vankia ja tällä kerralla pelasimme yhdessä lautapelejä. Pienen pohdinnan jälkeen päädyimme ensin pelaamaan Afrikantähteä. Peliin osallistui minun lisäksi neljä vankia. Afrikantähden jälkeen päätimme pelata vielä Aliasta. Aliaksessa muodostimme kaksi joukkuetta, jossa toisessa oli kaksi pelaajaa ja toisessa kolme. Tarkoituksena oli keskustella pelailujen aikana perheen ja ystävien merkityksestä, mutta pelin aikana se jäi hieman vähemmälle, kun keskityimme enimmäkseen pelin kulkuun ja sääntöihin.

Pelien jälkeen pääsimme kuitenkin keskustelemaan. Pällimmäisenä keskusteluissa nousi esille Koronan vaikutus läheisten näkemiseen. Koronan vuoksi tapaamiset ja lomat on peruttu, eivätkä vangit ole nähneet läheisiään moneen kuukauteen. Tämä on hankalaa ja raskasta monelle. Skype-tapaamisia on mahdollista varata yhteydenpitoa varten, mutta osa kokee tämän hankalaksi lomakkeiden täytön osalta.

Keskustelimme myös siitä, mitä kaikkea perheen kanssa voi yhdessä tehdä. Pinnalle nousi esimerkiksi yhdessä pelailu, keskustelu ja ruuan valmistaminen. Osa ryhmäläisistä oli harmissaan siitä, etteivät pääse viettämään läheistensä kanssa toiminnallista aikaa. Toiset

eivät taas kokeneet tällaista yhdessä tekemistä niinkään tärkeäksi, vaan tärkeäksi koettiin mahdollisuus edes yhdessä vietettyyn aikaan.

7.3 Kolmas ryhmänohjauskerta: Mielenrauha

Kolmas ryhmänohjaus oli tiistaina 30.3.2021. Aiheena oli tällöin ”mielenrauha”. GLM-viitekehyksessä mielenrauha käsittää henkisen tasapainon. Henkiseen tasapainoon päästään vapaudella tunnemylleryksistä ja stressistä. (Vilkas 2020.) Kolmanteen ryhmänohjauskertaan osallistui kolme osaston vankia.

Tällä ohjauskerralla keskustelimme stressistä. Alkupohjustuksen jälkeen annoin ryhmän osallistujille lomakkeen (liite2), jossa oli viisi kysymystä. Lomakkeen tarkoituksena oli auttaa heitä pohtimaan vastauksia kysymyksiin ja saada näin ryhmässä keskustelua aikaiseksi. Keskustelu lähtikin hyvin soljumaan ja vangit ilmoittivat heti, että kyseessä oli heille tärkeä ja ajankohtainen aihe. Aluksi pohdimme, mitä stressi on. Vastauksiksi saimme, että se on psyykeen ylikuormittumista ja liittyy usein omaan sekä läheisien elämään. Mietimme myös, millä tavoin stressi ilmenee. Tähän kysymykseen vastukseksi saimme sen ilmenevän esimerkiksi ahdistuksena, masennuksena ja kireytenä.

Pohdimme mitkä asiat aiheuttavat stressiä vankilassaoloaikana ja mitkä siviilissä. Huomasin keskustelussa, että vangeilla oli huomattavasti enemmän stressiä siviilissä. Vankien mukaan, siellä stressiä aiheuttaa ulkomaailma jo itsessään. Osa ryhmäläisistä mainitsi, että ulkomaailmassa on niin paljon asioita, joita on yksin hoidettava, kuten Kela- ja asuntoasiat. Päihheet ja asunnottomuus nousivat myös vahvasti pinnalle stressin aiheuttajina. Kaikille ei nimittäin ole itsestäänselvää, että asunto odottaa vapauduttua. Jopa arviolta kolmasosa vuoden aikana vapautuvista yli 5000 vangista vapautuu asunnottomana (Krits 2020).

Vankilassaoloaikana Koronaviruksen vaikutus stressiin on huomattava, kun lomat ja tapaamiset ovat kiellettyjä. Tapaamisten ja lomien sijasta vangeilla on mahdollisuus hakea Skype-tapaamisia. Skype-tapaamisten hakeminen aiheuttaa myös osalle ryhmäläisistä stressiä sen vuoksi, että hakemuksia on vaikeaa täyttää. Oman pankkikortin ja henkilöllisyystodistuksen saaminen on myös haastavaa, sillä niiden hoitamiseksi olisi päästävä lomille. Ulkomaailmassa olevista lapsista ja muista läheisistä aiheutuva huoli lisää myös ryhmäläisten mukaan stressiä.

Keinoja, joilla stressiä voi hallita, löytyi onneksi myös. Muutama ryhmäläinen mainitsi, että stressiä on tullut aikaisemmin hallittua päihteillä. Nyt pohdimme muita parempia keinoja ja pinnalle nousi esimerkiksi tärkeät ihmissuhteet, liikunta, hyvä ruoka ja säännöllinen elämänrytmi. Myös positiivinen ajattelutapa oli muutaman vangin mielestä yksi hyvä keino. Lisäksi mietimme, että ulkomaailmassa esimerkiksi Kansaneläkelaitoksella käymiseen voi ottaa ystävän mukaan, jolloin asiointi voi olla yksintoimimista helpompaa. Eräs mainitsi myös, että Fattaluudalta voi saada apua. Fattaluuta on koulutettu vertaispalveluohjaaja, joka auttaa erilaisissa palveluasioissa (Stop Huumeille ry 2021).

7.4 Neljäs ryhmänohjauskerta: Tietämys

Neljäs ryhmänohjauskerta oli tiistaina 6.4.2021 ja aiheena oli ”tietämys”. GLM- viitekehyksen mukaan tietämys käsittää perusasioiden osaamisen sekä tietämyksen asioista, jotka ovat itselle tärkeitä (Vilkas 2020). Ryhmään osallistui neljä osaston vankia. Tarkoituksena oli piirtää paperille jana, jonka yläpuolelle kirjoitimme asioita, jotka olemme oppineet ja joiden tietämyksen koemme tärkeiksi. Janan alapuolelle puolestaan kirjoitimme asioita, joita haluaisimme vielä oppia tietämään tai joihin haluaisimme saada vastauksia.

Tämän ohjauskerran teema tuntui olevan kaikista hankalin. Kerroin aluksi mitä aiheella tarkoitetaan ja mitä olisi tarkoituksena tehdä. Moni ehkä tarttuikin aluksi liikaa aiheen nimeen (tietämys) eikä janan piirtämisen ideaan. Annoin ryhmäläisille oman työni esimerkiksi, jolloin tehtävän idea avautui monelle. Tämän jälkeen jokainen hiljeni pohtimaan tehtävänantoa ja hiljeni työskentelyyn. Lopuksi pohdimme yhdessä, millä tavoin voisimme saada vastauksia kysymyksiimme. Jaoimme myös, asioita, jotka tiedämme, ja huomasimmekin, että jokainen kiinnitti huomiota itselleen tärkeiden asioiden kirjoittamiseen.

Yllätyin, kuinka ajatuksella ryhmäläiset olivat tehneet jansansa ja millaisia ideoita tiedonhausta heillä nousi pintaan. Jo tiedetyistä asioista esille nousi esimerkiksi politiikka ja perhe-elämä. Asioita, joita ryhmäläiset haluaisivat oppia lisää, olivat muun muassa stressinhallinta ja asunnonhankkiminen. Monella tuntui olevan paljonkin tietämystä asioista ja innokkuutta tiedonjanoon, mutta he olivat aikaisemmin kohdistaneet tämän energian ehkä väärään toimintaan (rikollisuus). Tähän haimmekin nyt uusia keinoja. Päällimmäisinä ideoina esille nousivat opiskelu sekä työnteko ja sitä kautta itsensä kehittäminen.

Nostin ryhmäläisille esille sellaisen huomion, että edellisten ryhmäkertojen aiheet (arvot, yhteenkuuluvuus, mielenrauha) nousivat monella esille heidän janoissaan. Ryhmäläiset huomasivat saman ja keskustelimme siitä, miten vahvasti ja millä tavoilla nämä kaikki aiheet kytkeytyvätkin toisiinsa. Ryhmäkerran lopuksi päätimme vielä pelata yhdessä Yatzia keventämään ryhmäkerran aihetta, sillä huomasin ettei kyseessä ollut helppo aihe. Lopuksi keräsin jälleen palautteet ohjauskerrasta palautelomakkeen kautta. Sovimme myös seuraavaa ja viimeistä ryhmäkertaa varten, että teemme yhdessä hampurilaisia.

7.5 Viides ryhmänohjauskerta: Hyvinvointi

Viimeinen ryhmänohjuskerta oli 13.4.2021 ja aiheena oli ”hyvinvointi”. Ryhmään osallistui viisi osaston vankia. GLM- viitekehyksen näkökulmasta hyvinvointi koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja seksuaalisesta hyvinvoinnista. Tähän hyvinvoinnin kokonaisuuteen ohjaa terveellinen elinympäristö sekä toiminta (Vilkas 2020.) Tällä ohjauskerralla keskityimme keskustelemaan terveydestä ja hyvinvoinnista yleisesti. Teimme osaston vankien kanssa yhdessä ruokaa ja siinä sivussa keskustelimme omasta hyvinvoinnistamme ja sen huolehtimisesta. Edellisellä ryhmäkerralla sovimme, että tekisimme yhdessä hampurilaisia. Vaikkakaan hampurilaiset eivät ole terveellisen ruuan perikuva, oli ajatus yhdessä

tekemisestä, keskustelusta ja hyvästä ruuasta tällä kerralla tärkeimpänä ajatuksena. Tarvikkeet ostimme yhdessä osaston vastaavan ohjaajan sekä hänen harjoittelijansa kanssa.

Toiminnan alussa kerroin ryhmäkerran teeman ja sen, mitä hyvinvoinnilla tarkoitetaan. Tämän jälkeen kertasin mitä ruokaa tekisimme, sillä ryhmään osallistui yksi uusi vanki. Jaoimme yhdessä omat vastualueet. Kolme vankia valmisti pihvit. Yksi vangeista pilkkoi tomaatin, sipulin ja suolakurkun. Eräs vangeista pesi salaatin ja auttoi vielä pihvien valmistuksessa. Esillepanoon ja kattaukseen osallistuivat kaikki yhdessä.

Syömisen aikana keskustelimme hyvinvoinnista. Keskustelimme esimerkiksi siitä, millä tavoin hyvinvointia voi vankilassa ylläpitää. Moni kertoi liikunnan olevan tärkeässä asemassa. Vankilan tarjoamaan ruokaan on harva heidän kertomansa mukaan tyytyväinen, joten he valmistavat ruokaa useasti osastolla yhdessä. Keskustelimme myös psyykkisestä hyvinvoinnista ja tulimme siihen lopputulokseen, että yhdessä hyvän ruuan valmistaminen on todella tärkeää. Siinä ohessa tulee keskusteltua päivittäisistä asioista ja joskus uppoutua syvempäänkin keskusteluun. Henkisen hyvinvoinnin osalta myös yhteydenpito perheeseen koettiin tärkeäksi. Keitimme lopuksi vielä kahvit ja keskustelimme kuluneista ryhmäkerroista. Kiitin vankeja ryhmiin osallistumisista ja he kiittelivät minua ohjauksista. Keräsin ohjaukerrasta palautteen kirjallisesti lomakkeen avulla.

8 Ohjaukertojen arviointi

Tässä luvussa kerron saamani palautteet ryhmäohjauksiin liittyen vangeilta sekä vertaisarvioijilta. Lisäksi esittelen arvioni omasta työskentelystäni ryhmätoimintaan liittyen.

8.1 Vankien antama palaute

Ensimmäisestä ohjaukerrasta sain 6 palautelomaketta eli kaikki osallistujat vastasivat kyselylomakkeeseen. Ensimmäisen kysymyksen vastaukset koostuivat pitkälti positiivisista palautteista. Vangit olivat sitä mieltä, että ensimmäinen ryhmäkerta oli ajankohtainen, mielenkiintoinen ja tarkoituksenmukainen. Ohjaukerran toimintaa pidettiin positiivisena ja ajankohtaisena. Aiheeseen liittyvä keskustelu nähtiin syvällisenä ja ryhmäläiset löysivät jotain uutta ja toisaalta jotain samankaltaisuutta toisistaan. Keskustelu herätti pohtimaan tämänhetkistä elämää sekä omaa tulevaisuutta. Ryhmästä nähtiin olevan myös kuntoutuksellista hyötyä, johon mainittiin perusteluiksi esimerkiksi oman elämän asioiden pohtiminen sekä yhdessä tekeminen. Ryhmään toivottiin lisänä syvällisempää keskustelua, kuten oman elämän avaamista. Vastauksissa toivottiin myös, että ryhmän ohjaajan voisi tuntea paremmin. Moni pystyi myös näkemään ryhmän osana osaston vakituista toimintaa.

Toisella ohjaukerralla sain kaikilta vangeilta palautteet, joten palautteita kertyi viisi. Yhteenkuuluvuus teemana oli miellyttävä ja hyvä. Ohjaukerran toimintaan eli lautapeliin pelaamiseen oli moni tyytyväinen. Ohjaukerran keskustelusta jäi vangeille hyvä mieli ja tämä herätteli ajattelemaan, että myös omassa elämässä voisi olla enemmän yhdessä tekemistä.

Osa toivoi, että keskustelua olisi ollut vieläkin enemmän ja syvällisemmin. Kuntoutuksellisesta hyödystä olivat kaikki samaa mieltä: yhdessä tekeminen lähentää ja parantaa osaston yhteishenkeä. Yhteisen tekemisen kerrottiin vähentävän myös ahdistusta. Ryhmään ja aiheeseen toivottiin lisää keskustelua sekä vielä enemmän yhdessä tekemistä. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että tällainen ryhmä voisi olla osana osaston viikoittaista toimintaa.

Kolmannen ohjauksen teemana oli mielenrauha ja käsiteltävänä aiheena oli stressi. Kaikki vastasivat palautelomakkeeseen, joten niitä kertyi kolme. Ohjauksen teemaa pidettiin mukavana. Eräs ryhmäläinen mainitsi myös, että oli hyvä jutella omista tuntemuksistaan muille. Lomakkeen käyttöön keskustelun tukena oltiin myös tyytyväisiä. Ohjauksen keskustelusta nousi positiivisena asiana esille vankila- ja siviilielämän vertailu sekä pohdinta siitä, mistä stressi muodostuu. Kuntoutuksellisesta hyödystä oltiin jälleen yhtä mieltä: positiivista on, että oppii miettimään asioita eri näkökulmista. Ryhmän aihe oli mieluinen ja mielenrauhan teemaa toivottiin myös tulevaisuudessa. Lisäksi sitä toivottiin osaksi osaston vakinaista toimintaa. Suullisena palautteena ryhmän lopussa vangit halusivat mainita sen, että kyseisellä ohjauksella oli hyvä, ettei osallistujia ollut enempää. Näin jokainen sai tarpeeksi aikaa jakaa omia mielipiteitään ja ajatuksiaan.

Neljännellä ohjauksella palautelomakkeita kertyi neljä, osallistujamäärän mukaisesti. Teemana ”tietämys” jakoi hieman mielipiteitä. Aihe koettiin hyvänä ja ajankohtaisena, mutta muutama sanoi sen olevan vain suhteellisen hyvä. Aikajanan piirtämistä pidettiin järkevänä ja osuvana toimintana ryhmän aiheeseen liittyen. Myös keskustelu koettiin tärkeänä, sillä sen avulla sai jakaa ajatuksiaan muille. Teema koettiin siis nimenä haastavaksi, mutta toiminta se puolestaan koettiin ilmeisen tärkeänä. Kuntoutuksellisesta näkökulmasta ryhmä nähtiin hyödylliseksi omien asioiden järjestymisen ja asioiden pohtimisen kannalta. Kyseiseen ryhmään ei ollut toiveita lisää. Myös tämä ryhmä pystyttiin näkemään osana osaston toimintaa.

Viidennellä eli viimeisellä ryhmäkerralla palautelomakkeita kertyi viisi kappaletta, osallistujamäärän mukaisesti. Myös hyvinvoinnin teemaa pidettiin mielenkiintoisena ja ajankohtaisena. Ohjauksen toimintaan eli ruuanlaittoon oltiin tyytyväisiä. Moni mainitsi sen olevan osuvaa ja mielekästä yhdessä tekemistä. Ohjauksen synnyttämästä keskustelusta jäi suurimmalle osalle hyvä mieli. Kuntoutuksellisesta näkökulmasta olivat kaikki samaa mieltä: keskustelusta, uuden oppimisesta, ajatusten heräämisestä ja yhdessä tekemisestä tuntui jäävän positiivinen vaikutus. Tämänkaltaisia ryhmiä toivottiin kuntoutuksen näkökulmasta lisää. Keskustelua ja ruuanlaittoa toivottiin enemmän. Ryhmää toivottiin myös osaston viikoittaiseen toimintaan.

Yhteenvedon ryhmäkertoista voidaan siis todeta, että pääosin ryhmäkertoihin (etenkin ruuanlaittokertaan) oltiin tyytyväisiä. Sekä ryhmien aiheet, että toiminta vaikutti olevan monen mielestä ajankohtaisia ja mielekkäitä. Keskustelu oli monipuolista kaikilla ryhmäkertoilla ja vangit olivat tähän tyytyväisiä. Ryhmäkertoista oltiin yhtenäistä mieltä

niiden sopivuudesta kuntoutuksellisesta näkökulmasta osaksi osaston toimintoja.

Yhteenvedona voidaan siis sanoa, että GLM- viitekehukseen pohjautuvan ryhmätoiminnan ohjaaminen sopii vankien mielestä osaston toiminnaksi. Kehitysideoina ryhmiin liittyen toivottiin syvällisempää keskustelua, johon liitettiin oman elämän (taustojen) avaaminen. Myös ohjaajasta toivottiin enemmän tietoja ja syvällisempää tuntemusta. Ryhmiä toivottiin myös lisää, joissa päällimmäisenä nousi esiin ruuanlaittoon liittyvät ryhmä.

8.2 Oma arviointi

Toiminnan suunnittelun ja valmistelun osalta olen toimintaani tyytyväinen. Täysin uuden ryhmätoiminnan suunnittelu ja valmistelu yksin asetti paljon aikataulullisia haasteita omien työ- ja vapaapäivien suhteen. Ryhmien ohjaukseen liittyi paljon myös itsestä riippumattomia tekijöitä (Korona, työpaikan aikataulut), jotka asettivat omat haasteensa ohjaukselle. Onnistuin kuitenkin järjestämään nämä kaikki toimivaksi kokonaisuudeksi.

Koin tarpeelliseksi käydä tapaamassa vankeja etukäteen ja jälkeenpäin ajateltuna se oli erittäin hyvä idea. Pääsimme ryhmäkerroilla heti aloittamaan toiminnan, kun kaikki tiesivät etukäteen, mistä oli kyse. Oli myös tärkeää valmistautua henkisesti ennen ohjauksetoimia ja koinkin, että onnistuin siinä hyvin.

Ensimmäisen ryhmän ohjaaminen tuntui aluksi jokseenkin haastavalta ja jännittävältä. Olin aikaisemmin käynyt yksilökeskusteluja vankien kanssa, mutta ryhmäohjaaminen oli minulle uusi asia. Nopeasti kuitenkin huomasin, että työskentely ryhmän kanssa sujui mutkattomasti. Tähän vaikutti varmasti myös se, että suoritin viimeisen harjoitteluni samaisella osastolla, joten lähes kaikki osaston vangit olivat ennestään tuttuja. Koen, että ryhmäohjaukset onnistuivat kokonaisuudessaan hyvin ja noudattivat omalta osaltani oikeastaan samaa kaavaa. Osasin avata aiheen onnistuneesti sekä ohjata keskustelua ja toimintaa oikeaan suuntaan, vaikka se lähti muutaman kerran sivuraiteille. Myös ryhmien lopetukset sujuivat onnistuneesti.

Haastavinta ryhmäohjauksessa oli muutaman vangin aktivoiminen toimintoihin. Koin haasteelliseksi myös sen, jos vangit eivät ymmärtäneet jotakin aihetta ja sitä oli avattava yksinkertaisemmin. Palkitsevaa kuitenkin oli, kun huomasin vankien pitävän toiminnoista ja keskusteluista erityisesti heidän osaltaan, joita joutui aluksi aktivoimaan. Myös se, että ryhmäkerrat onnistuivat kokonaisuudessaan erinomaisesti, oli palkitsevaa. Tätä tukee myös osakseen heidän antamat palautteensa.

Tärkein oppimani asia, oli ehdottomasti aikatauluttaminen. On tärkeää pitää huolta siitä, että työ etenee johdonmukaisesti ja aikataulutus on kunnossa. Työelämän kanssa asioista sovittaessa kaikki ei välttämättä aina suju suunnitellusti, joten opin, että aikaa kannattaa varata työlle paljon. Näin välttään viimehetken kiireeltä ja saadaan rauha sekä toiminnallisen että kirjallisen työn tekemiselle.

Kokonaisuudessaan oma arviointini tukee ohjauksissa onnistumisia alkuvalmisteluista loppupalautteisiin asti. Ryhmäohjaukset onnistuivat kokonaisuudessaan hyvin haasteista huolimatta. Prosessi myös opetti asioita, joista uskon tulevaisuudessa olevan hyötyä, kuten aikataulutuksen. Koen myös, että oman oppimiseni kannalta on tärkeää reflektoida omaa osaamistaan kirjaamalla näitä huomioita ylös.

8.3 Vertaisarviointi

Vertaisarvioijana ryhmäohjaukselleni toimivat vankilan erityisohjaaja ja ohjaaja sekä vartija ja sosionomiharjoittelija. He seurasivat ryhmäohjaustani sivusta ja antoivat lopuksi kirjallista palautetta ryhmäohjauksestani. Erityisohjaaja seurasi kahta ensimmäistä ohjauksetta, vartija kolmatta ja ohjaaja sekä harjoittelija seurasivat kahta viimeistä. Oli hienoa, että arvioitsijoita oli useampia, sillä näin sain mahdollisimman monipuolista palautetta useasta eri näkökulmasta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) mukaan, on tuloksia julkistaessa ilmoitettava mahdolliset sidonnaisuudet tutkimukseen liittyen. Työskentelen lähes päivittäin vertaisarvioitsijoideni (ohjaaja, erityisohjaaja ja vartija) kanssa. En kuitenkaan nähnyt tätä esteenä sille, etteivätkö he olisi antaneet minulle rehellistä palautetta. Ennen vertaisarvioiteja painotin heille, että kyseessä on arviointi, josta on annettava rehellistä palautetta, jotta saan hyödyllisiä tuloksia opinnäytetyötäni silmälläpitäen. Tein koonnin saamistani palautteista aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Lähes kaikissa palautteissa oli yhtenäistä se, että aikaisempi työskentely vankien kanssa, tuli ryhmäohjauksissani ilmi ammattitaitoisen työotteen kautta. Toiminnan aloituksista sain positiivista palautetta siten, että aloitukset olivat selkeitä johdonmukaisesti toteutettuja sekä selkeästi ohjeistettuja. Palautteiden mukaan ohjaukseni oli vuorovaikutuksellista, selkeää ja läsnäolevaa. Keskustelut olivat luontevia ja osasin aktivoida myös passiivisempia osallistujia empaattisuuden ja kannustamisen kautta.

Vartija toi esille palautteessaan myös väliyhteenvedot sekä heijastavan kuuntelun. Oli hienoa huomata, että myös motivoivan keskustelun asiat tulevat luonnostaan ohjauksessa. Palaute, joka minua erityisesti miellytti, oli se, että järjestetyn toiminnan voidaan havaita osaltaan tukevan osaston yhteisöllisyyttä. Tämä oli myös yksi ryhmätoiminnan tavoitteistani.

Palautteissa ilmeni siis samoja asioita, joita huomioin myös arvioidessani omaa toimintaani. Näitä olivat aikaisempi työskentely vankien kanssa, onnistuneet toiminnan aloitukset sekä passiivisten osallistujien onnistunut aktivointi. Uutta puolestaan minulle oli se, että käytin toiminnassani motivoivan keskustelun periaatteita.

9 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä luvussa esittelen palautteiden yhteenvetoa keskeiseen tietoperustaan perustuen. Keskeisen tietoperustan esittelyyn liittyi Good Lives Model, desistanssi, voimavarasuuntautuneisuus sekä aiemmat tutkimukset ja kuntoutukset.

9.1 Good Lives Model- viitekehys toimivana ryhmänohjauksen taustana

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että Good Lives Model-viitekehukseen pohjautuvan ryhmätoiminnan ohjaaminen Keravan vankilan B-osastolla sopii hyvin osaston toiminnaksi. Tätä tukee vankien antamat palautteet sekä vertaisarviointi. Palautteiden perusteella kyseinen ryhmä oli hyödyllinen, ajankohtainen ja miellyttävä. Vangit myös toivoivat tämänkaltaisia ryhmiä lisää. Vertaisarviointien perusteella yhteinen tekeminen nostaa osaston ryhmähenkeä, kun vangit oppivat toisistaan uusia asioita ja saavat hyvää keskustelua aikaiseksi.

Tarkasteltaessa GLM:a työskentelyn suuntaajana on tarkasteltava aluksi millä vahvuuksilla ja voimavaroilla lähdetään työskentelemään. Lisäksi katse tulisi pitää tulevaisuudessa: mihin ollaan menossa ja mitkä ovat konkreettiset tavoitteet. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on valittava oikeat keinot ja hankittava ne. Lisäksi tavoitteita olisi hyvä välillä tarkastella ja asettaa uusia tavoitteita. (Hämäläinen 2019.) Ohjaamassani ryhmässä oli jokaisella ryhmäkerralla omat tavoitteensa keskustelun ja toiminnan osalta. Pidempikestoista ryhmää tarkastellessa olisi hyvä kiinnittää huomioita myös yllämainittuihin vaiheisiin. Tavoitteiden pitkäaikaissuuntaus sekä niiden tarkastelu tukee osaltaan sitä, että GLM- muotoista kuntoutusta olisi hyvä järjestää pitkäaikaisena kuntoutuksena.

GLM:a on käytetty myös aiemmin kuntoutuksissa, erityisesti seksuaalirikollisten osalta, niin Suomessa kuin ulkomailla (Nurminen 2020; Harkins, Flak, Beech & Woodhams 2012). Lisäksi Jokelan avo-osastolla on ollut käytössä Mielekäs päivä-ohjelma sekä Riihimäellä käytössä oleva Karikka-hanke ja STEP- kuntoutus (Rikosseuraamuslaitos 2010; Lampainen 2021.) Nämä luovat näkemystä siitä, että GLM voidaan nähdä toimivana menetelmänä kuntoutuksen näkökulmasta. Voisikin olla tarkoituksenmukaista, että GLM- viitekehukseen pohjautuvia ryhmiä järjestettäisiin enemmässä määrin.

Rikosseuraamusalalla toteutetaan sosiaalista kuntoutusta, jonka ensisijainen tavoite ei ole uusintarikollisuuteen vaikuttaminen vaan toiminnan tavoitteena on ylläpitää tai lisätä tuomitun arkielämän taitoja ja sosiaalisia valmiuksia (Rikosseuraamuslaitos 2020d). Ohjaamani ryhmän näkökulmasta keskityimme vahvistamaan näitä taitoja. Arkielämän taitoja harjoittelimme muun muassa stressin hallitsemisella sekä ruuanlaitolla. Sosiaalisia valmiuksia harjoittelimme keskusteluilla, pohdinnoilla sekä yhdessä pelailemalla.

Vilkas mainitsee (2020), että Good Lives Model- viitekehys auttaa työntekijöitä suunnittelemaan sellaisia taitoja, joilla voidaan auttaa asiakasta saavuttamaan elämän perustarpeita tarjoamalla vaihtoehtoisia toimintoja rikollisen käyttäytymisen tilalle. Ryhmän teemojen mukaiset toiminnot voivat auttaa ryhmään osallistujia pohtimaan omassa elämässään tehtyjä valintoja ja pohtimaan uusia vaihtoehtoja näiden entisten valintojen tilalle. Esimerkiksi tietämys-janaa tehdessä keskustelimme siitä, mitä tärkeitä asioita jo tiedämme ja mitä haluaisimme vielä oppia tietämään. Keskustelimme myös hyväksytyistä keinoista, joiden avulla saisimme näihin asioihin vastauksia. On pohtia näitä hyväksytyjä

keinoja yhdessä ja saada näin keskustelua syntymään. Voidaan siis todeta, että teemojen mukainen keskustelu on toimiva muoto ryhmänohjauksessa.

9.2 Myönteiset vaikutukset desistanssiin

Marunan ja Farrallin mukaan (2004) desistanssi jaetaan primaariseen ja sekundaariseen desistanssiin. Primaarisella desistanssilla tarkoitetaan lyhyempää taukoa rikosten tekemisestä. Sekundaarisella puolestaan pidempiaikaista irrottautumista rikollisuudesta, johon liittyy usein myös ajattelutapojen muutosta. Näen ryhmästä olevan hyötyä, kun pohdin ryhmätoiminnan vaikutusta desistanssiin. Ryhmissä mietittiin positiivisia keinoja asioiden (mielenrauha, tietämys) saavuttamiseksi, eli etsittiin uusia tapoja ajatella asioita. Positiivisen ajattelun kautta, vangit pystyvät tavoittelemaan GLM- viitekehyksen tavoitteita, hyvän elämän osa-alueita uusien keinoin. Tällä voi olla vaikutusta yksilön primaariseen desistanssiin, kun rikosten tekemisestä ollaan tauolla vankilassaoloaikana ja pyritään muuttamaan omaa ajatusmaailmaa.

Farrallin ja Calverleyn tutkimuksessa (2006, 67-71) todetaan, että vankeus saattaa toimia hyvänä tilaisuutena miettiä tehtyjä rikoksia sekä suunnitella tulevaisuutta. Ohjaamassani ryhmässä keskityttiin tulevaisuuteen erityisesti arvojen, mielenrauhan sekä tietämyksen näkökulmasta. Tarkoituksena ei nimenomaan ollut miettiä tehtyjä rikoksia, vaan enemmänkin pohtia elämää positiivisuuden kautta. Vaikkakin ryhmäkerrat olivat lyhyitä, voivat ryhmässä nousseet ideat vaikuttaa ajatusmaailmassa vielä pitkään. Osa ryhmäkertojen materiaaleista (arvokartat, stressilomake) jäivät vangeille itselleen. Tämä mahdollistaa asioiden palaamiseen myös myöhemmässä vaiheessa.

Hämäläinen (2020) on maininnut koulutusdioissaan, että GLM:n näkökulmasta desistanssiin päästään yksilön identiteetin muutoksella, johon vaikuttaa esimerkiksi ikääntyminen, sosiaaliset suhteet sekä yksilön itseään määrittävät muutokset. Jotta muutosta voi tapahtua, on yksilön oltava vakaisissa olosuhteissa, uskottava itseensä ja olla yhteydessä työntekijäänsä. (Hämäläinen 2020.) Ryhmän palautteissa tulikin ilmi, että ohjaajasta toivottiin lisää tuntemusta. Myös syvällisempää keskustelua vankien välillä toivottiin. Nämä palautteet ilmentävätkin, juuri näitä desistanssiin liittyviä osa-alueita, joita muutokseen tarvitaan.

9.3 Voimavarasuuntautuneisuus myönteisen toiminnan taustana

GLM-viitekehyksen ideana on siis keskittyä yksilön voimavaroihin sen sijaan että keskityttäisiin rikolliseen toimintaan johtaneisiin syihin. Ohjaamassani ryhmässä pyrittiinkin keskittymään omien voimavarojen löytämiseen toiminnan ja keskustelun kautta. Vangeilta saatujen palautteiden perusteella ryhmien keskusteluihin ja toimintoihin oltiin tyytyväisiä. Voidaankin siis todeta, että GLM- perusteinen voimavarasuuntainen lähestymistapa asioihin on toimiva.

Voimavarasuunteutuneessa asiakastyössä keskeisessä asemassa on siis tulevaisuusorientaatio. Huomiota tulisi kiinnittää yksilön hyviin ajanjaksoihin, onnistumisiin sekä myönteiseen kehitykseen. Tärkeää on, että menneen ja nykyisen minän välistä suhdetta

uudelleenkonstruoidaan (Kärkkäinen 2001, 22-24.) Ohjaamissani toiminnoissa keskityttiin myönteisiin asioihin, kuten mitä olimme oppineet, mitkä arvot ovat tärkeitä ja miten hallita stressiä. Vankien palautteissa ryhmässä toimintoihin ja keskusteluihin oltiin tyytyväisiä. Voidaankin siis todeta, että voimavarasuuntautunut näkökulma on kuntoutuksellisesta näkökulmasta toimiva.

Vilén, Leppämäki & Ekström (2008, 54-55) mainitsevat voimavarojen olevan taitoja ja vahvuuksia kuten ihmissuhteet ja toimintamahdollisuudet. He lisäävät, että yksilön luottaessa omiin voimavaroihinsa ja jaksamiseensa, kykenee hän kohtaamaan vaikeuksia sekä etsimään uusia voimavaroja. Ryhmissä työskentelyssä pyrittiin tuomaan esiin vankien omia voimavaroja. Olimme ryhmissä jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja haastoimme itseämme pohtimaan asioita, joita emme tavallisesti pohdi (tietämys). Pyrimme siis lisäämään voimavaroja ihmissuhteiden ja eri toimintamahdollisuuksien kautta. Positiivisten kokemusten kautta, omiin voimavaroihinsa voi alkaa luottamaan ja näinollen luomaan myös uusia voimavaroja. Näitä voimavaroja voi puolestaan alkaa kohdentamaan hyväksytyihin käytösmalleihin, joita myös ryhmässä harjoittelimme esimerkiksi stressinhallinnan kautta.

9.4 Ryhmän kehittämiskohteita

Good Lives Model- viitekehukseen pohjautuvaa ryhmätoimintaa voitaisiin osastolla vielä myös kehittää. Tällaisia kehitystoiveita vangeilta olivat syvällisempi keskustelu, johon päästään omien taustojen avaamisella. Tämä koski sekä ohjaajaa että muita vankeja. Myös ruuanlaittoa toivottiin toiminnoiksi useammin.

Ryhmätoimintaa voitaisiin kehittää niin, että sitä järjestettäisiin pideämmällä aikavälillä, jolloin vangit voisivat tutustua toisiinsa ja ohjaajaan paremmin. Näin vangit voisivat avautua ryhmässä enemmän ja myös ohjaaja voisi antaa itsestään enemmän. Tähän voitaisiin päästä sillä, että toimintaa järjestettäisiin jokaisesta Good Lives Model- viitekehysten perustarpeista, sillä ohjaamissani ryhmissä niistä käsiteltiin vain viittä. Tähän toimintona voisi olla esimerkiksi se, että ryhmää järjestettäisiin esimerkiksi kaksi kertaa vuodessa läpi siten, että jokainen GLM:n jokainen osa-alue käydään läpi. Näin myös osastolla vaihtuvat vangit pääsisivät mukaan kuntoutukseen. Toisaalta ryhmää voitaisiin vetää myös non-stop periaatteella, kuten Riihimäen Karikka- hankkeessa sekä STEP- osastolla. Tällöin uudet vangit pääsisivät kuntoutukseen mukaan, missä vaiheessa tahansa.

Osaston vangit mainitsivat myös sen, että ohjaajan voisi tuntea paremmin ja syvällisemmin. Tähän voisi olla pidempiaikaisten ryhmien ohella ratkaisuna myös se, että osaston vastuuvirkamies otettaisiin mukaan ohjaamaan ryhmiä. Tämä voisi kehittää vankien ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta ja näin mahdollistaa henkilökunnan tuntemisen. Vastuuvirkamies on jokaiselle vangille erikseen nimetty virkamies, joka vastaa muun muassa tavoitteellisesta työskentelystä vangin osalta, ohjaamalla tätä oikeiden palveluiden ja toiminnan piiriin (Rikosseuraamuslaitos 2020f, 3-4).

Osaston jatkon kannalta tämä toiminnallinen opinnäytetyö oli hyödyllinen. Vangit ottivat osaston vastuuhjaajan kanssa puheeksi, että tahtoisivat viikoittaisen toiminnan osastolla jatkuvan. Lisäksi he mainitsivat, että GLM- ryhmien aiheet olivat mieluisia. Osaston toimintapäiville on siis suunniteltu myös jatkossa toimintaa. Toiminnan toteutus on vastuutettu myös vangeille itselleen eli he saavat myös ilmaista mielenkiintonsa siihen, millaista ryhmää he toivoisivat.

10 Opinnäytetyön tavoitteiden tulokset ja arviointi

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyöni tavoitteiden toteutumista. Tavoitteiden toteutumisia arvioidessa olen vastannut arviointikysymyksiin sekä arvioinut toteutumisia palautteiden ja omien arviointieni perusteella. Olen arvioinut myös henkilökohtaisia oppimistavoitteideni toteutumista vankien antamien palautteiden, vertaisarviointien sekä itsearviointien kautta. Tavoitteiden toteutumiset on kuvattu taulukoiden avulla.

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Tulokset
Tutkia, miten GLM-perusteinen ryhmätoiminta sopii osastolle	1. Sopiiko ryhmien teemat ja toiminta osastolle?	Palautteiden mukaan toiminta oli ajankohtaista ja mielekästä.
Tutkia, millä tavalla toimintaa voitaisiin kehittää?	2. Onko toiminnan kehittämiseksi ideoita?	Palautteiden mukaan, kehittämisehdotuksina ryhmiin toivottiin syvällisempää keskustelua sekä parempaa tuntemusta ryhmän ohjaajasta ja toisista osallistujista. Ryhmien järjestäminen kaikkien GLM- viitekehyksen teemojen mukaisesti.
Kehittää Keravan vankilaa palvelevaa toimintaa	3. Onko onnistuttu kehittämään Keravan vankilalle sopivaa toimintaa?	Palautteiden ja oman arvioinnin mukaan toiminta on Keravan vankilaa palvelevaa.
Kehittää toimiva kirjallinen ohjeistus sekä tehtävät ryhmäkerroille	4. Ovatko ohjeistus ja tehtävät toimivia?	Kirjallinen ohjeistus ja tehtävät toimivia ja ryhmäohjaukset mukaisia.

Taulukko 4: Opinnäytetyön tavoitteiden tulokset ja arviointi

Kappaleessa 8.1 kuvaan vankien antamia palautteita ryhmänohjauskerroista. Siinä mainittiin toimintojen ja teemojen olevan ajankohtaista ja mielekästä. Myös vertaisarvioinnin ja oman arvioinnin myötä toiminta nähtiin osastolle sopivana. Opinnäytetyön ensimmäinen tavoite on siis tältäösin toteutunut. Toisena tavoitteena oli etsiä ideoita toiminnan kehittämiseksi. Vankien mukaan kehittämisehdotuksina ryhmiin toivottiin syvällisempää keskustelua sekä parempaa tuntemusta ryhmän ohjaajasta ja toisista osallistujista. Itsearvioinnin kautta pohdin ryhmien kehitysehdotuksena ryhmätoiminnan järjestämistä kaikkien GLM- viitekehyksen teemojen mukaisesti. Tarkoituksena oli myös suunnitella, kehittää ja ohjata GLM- viitekehykseen pohjautuvaa ryhmätoimintaa osastolle ja kehittää näin osaston toimintaa. Tavoitteena oli siis kehittää Keravan vankilaa palvelevaa toimintaa. Palautteiden sekä vertais- ja itsearvioinnin osalta toiminta palvelee Keravan vankilaa. Neljäs tavoite oli kehittää toimiva kirjallinen ohjeistus sekä tehtävät ryhmäkerroille. Tätä tavoitetta tarkastelin ainoastaan itsearvioinnin näkökulmasta vertailemalla tuotostani ohjaamaani ryhmään tehtävien ja ohjauksien kannalta. Näen ohjeistukset ja tehtävät toimivina sekä ryhmänohjauskertojen mukaisina.

Henkilökohtaiset oppimistavoitteet	Arviointikysymykset	Tulokset
Ryhmänohjauksen onnistunut ohjaaminen	1. Onko ryhmänohjaus onnistunut?	Palautteiden ja reflektoinnin kautta ryhmänohjaukset nähtiin onnistuneena.
Kehittää hyödyllinen ja toimiva ryhmätoiminta	2. Onko ryhmätoiminta toimiva ja hyödyllinen?	Palautteiden ja omien kokemusten perusteella ryhmätoiminta oli toimiva ja hyödyllinen.
Oman ammatillisen osaamisen kehittäminen	3. Onko ammatillinen osaamiseni kehittynyt?	Kokemusten ja itsereflektoinnin kautta oma ammatillinen osaaminen kehittyi prosessin aikana.

Taulukko 5: Henkilökohtaisten oppimistavoitteiden tulokset ja arviointi

Henkilökohtaisten oppimistavoitteideni osalta voin sanoa onnistuneeni opinnäytetyöprosessissa. Arvioin onnistumisia arviointikysymysten kautta. Ensimmäisenä oppimistavoitteena oli ryhmänohjauksen onnistunut ohjaaminen. Vertaisarvioinneista tulleiden palautteiden ja oman reflektointini osalta ryhmänohjaukset sujuivat onnistuneesti. Toisena oppimistavoitteena oli kehittää hyödyllinen ja toimiva ryhmätoiminta. Omien havaintojeni, vankien palautteiden vertaisarvioinnin osalta ryhmätoiminta nähtiin toimivana ja hyödyllisenä. Kolmantena oppimistavoitteena oli oman ammatillisen osaamisen kehittäminen. Kokemusten ja itsereflektoinnin kautta näen ammatillisen osaamiseni kehittyneen prosessin aikana. Tätä kehitystä avaan enemmän luvussa 11.1 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu.

Opinnäytetyössäni tuottamat materiaalit (Liite 6) tulee jäämään Keravan vankilan käyttöön. Materiaaleihin voisi tehdä jatkokehitystä sen mukaan, jos ryhmiä tullaan ohjaamaan muiden teemojen mukaisesti. Materiaaleja voi käyttää myös muiden osastojen ohjauksen apuna.

11 Pohdinta

Tässä luvussa avaan opinnäytetyöprosessiani ja pohdin ammatillista kehittymistäni prosessin aikana. Pohdin myös opinnäytetyöni eettisyyttä ja luotettavuutta. Lopuksi pohdin myös mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia esiin nousseiden teemojen sekä omien pohdintojeni kautta.

11.1 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Alun perin opinnäytetyöprosessi vaikutti lähes mahdottomalta aloittaa sen suuren työmäärän sekä haastavuuden vuoksi, erityisesti tekstin osalta. Toiminnallinen osuus vaikutti kuitenkin siltä, että sen pystyy suorittamaan tarvittaessa tiiviiseen aikatauluun. Yllätyin kuitenkin siitä, kuinka työläs prosessi opinnäytetyö kokonaisuudessaan loppujen lopuksi oli. Kuten Vilka ja Airaksinen (2003) mainitsevat, ei toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen ole yhtään sen helpompaa, kuin tutkimuksellisen. Huomasin myös, että oma täydellisyysdentavoitteluni asetti omat haasteensa työlleni, sillä lopulliseen muotoon viilaaminen vei oman aikansa ja edelleen tuntuu, että olisi parannettavaa. Lisäksi työelämän puolelta on tullut haasteita ryhmänohjauksen suhteen, kun oli toimittava osaston toiminta-aikojen puitteissa sekä sovittaa omat vapaapäivätoiveeni ryhmänohjauspäiviin, jotta en olisi vartijavahvuudesta pois.

Ideana toiminnallinen opinnäytetyö vaikutti tarpeeksi haasteelliselta itselleni. Vaikkakin toiminnallisen opinnäytetyön kirjallinen osuus voi jäädä suppeammaksi kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, kuuluu toiminnalliseen opinnäytetyöhön paljon myös vaativia asioita. Koen, että opinnäytetyön tekeminen yksin oli tässä kohtaa opintojani ja ammatillista kehittymistäni paras vaihtoehto. Vaikkakin työmäärä oli kokonaisuudessaan suuri suunnittelun, valmistelun, toteutuksen sekä kirjallisen työn osalta, kerrytti se erityisesti kokemusta kehittämistyön näkökulmasta. Yksin työskentely oli hyvä vaihtoehto senkin vuoksi, että oma työni Keravan vankilassa valvonnan puolella on vuorotyötä, joten yhdessätyöskentely olisi voinut olla välillä hyvin hankalaa. Vilka ja Airaksinen (2003, 17) ovatkin maininneet, että toiminnallinen ja toimeksiannettu opinnäytetyö kasvattaa vastuuta opinnäytetyöstä sekä opettaa projektinhallintaa. Tämä asetti opinnäytetyölleni tavoitteet, toimintaehdot sekä aikataulun. Olen huomannut oman opinnäytetyöprosessini aikana ammatillista kehitystä. Ennen prosessin alkua en oikeastaan ollut kovinkaan kokenut projektien suhteen. Itsenäinen työskentely ja vastuunotto ovat kasvattaneet omaa ammatillista osaamistani.

Vilka ja Airaksinen (2003, 17) mainitsevat, että opinnäytetyöprosessi voi suunnata ammatillista kasvua. Omat ammatilliset kiinnostuksenkohteeni ovatkin osaltaan muuttuneet, kun olen kehittänyt Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan jotakin uutta. Aikaisemmin en osannut nähdä itseäni projektityöskentelijänä kehittämistehtävissä, mutta nyt voisin kuvitella

lähteväni tulevaisuudessa mukaan tällaiseen toimintaan. Työskennellessäni ryhmänohjaajana vastuu ryhmän vedosta oli suuri. Mahdollista tulevaa työtäni ajatellen esimerkiksi erityisohjaajana, tukee tämä vastuunoton opettelu sitä suuresti. Koinkin, että parhaan tuloksen ammatillista kasvuani ja tulevaisuuttani ajatellen, sain juuri toiminnallisen opinnäytetyön toteutuksen kautta.

Näkemykseni mukaan on tärkeää nostaa esille yksilön voimavaroja sen sijaan että keskityttäisiin yksilön negatiiviseen toimintaan tai huonoihin puoliin. Näin ei ole kuitenkaan välttämättä aina ollut omassa toiminnassani. Vasta ryhmätyön toteutuksen jälkeen pohtiessani sen toimimista teoriaan peilaten, huomasin, kuinka tärkeää onkaan nostaa yksilön voimavaroja esiin huonojen puolien sijasta. Näin vältytään negatiivisilta tunnetiloilta ja mahdollisilta puolustautumismekanismeilta. On myös hyvä, että ryhmäläisillä jää positiivinen mielikuva ryhmän jälkeen, jotta myös seuraavaan ryhmään osallistuminen on mielekästä.

Teoreettisessa viitekehyksessä käsitteelin Good Lives Modelia, desistanssia, voimavarasuuntautuneisuutta sekä aikaisempia tutkimuksia Mielestäni olen onnistunut nivouttamaan viitekehysten teorit johtopäätöksiin. Tietoperustana käytin Rikosseuraamuslaitosta, B-osastoa sekä kuntoutusta vankeinhoidossa. Tietoperustaksi tämä oli opinnäytetyölleni välttämätön, sillä nämä asiat loivat taustaa käsiteltäville asioille opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyöprosessissa on ollut myös paljon esteitä ja hankaloittavia tekijöitä. Prosessissa on joutunut joustamaan paljon myös itsestä riippumattomien tekijöiden vuoksi sekä tehdä toimintoja, jotka eivät välttämättä itse tekstiosuudessa tule ilmi. Alun perin ryhmänohjausten piti tapahtua jo helmikuun aikana. Oma työ sekä palkallisen harjoittelun päällekkäisyys asetti ryhmänohjaukselle kuitenkin suuria haasteita, joten ryhmän toimivuuden ja jatkuvuuden vuoksi, ne oli siirrettävä loppukevääseen. Koin, että oli tärkeää, että ryhmät ohjattiin viikoittain jatkuvuuden ja ryhmähengen takaamiseksi. Myös Koronavirus asetti joitakin hankaluuksia ryhmän ohjaamiselle. Oli muistettava käyttää maskeja ja pitää turvavälejä esimerkiksi pelaillessa. Myös ryhmäkoko oli miehitettävä kokoontumisrajoitusten mukaisiksi. Loppujen lopuksi ryhmänohjaukset kuitenkin onnistuivat ja olen tyytyväinen onnistuneeseen lopputulokseen pienistä vastoinkäymisistä huolimatta. Tärkeintä oli innokkuus omaa työtäni kohtaan. Se kantoi pitkälle ja auttoi jaksamaan.

Ohjaamani ryhmä oli pintaraapaisu verrattuna esimerkiksi Riihimäen Karikka-hankkeeseen sekä STEP-kuntoutukseen. Mielestäni olen kuitenkin saavuttanut hyvin toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteet. Tätä tukee se, että olen päässyt toteuttamaan opinnäytetyötä suunnitelmallisesti siinä onnistuen. Olen myös kehittänyt yhteistyökykyäni, työskennellessäni eri ihmisten kanssa toteuttaakseni ryhmienohjausta sekä ottaessani yhteyttä eri tahoihin GLM-materiaaleja hankkiessani. Koen myös, että suullinen ja kirjallinen ilmaisutaitoni on kehittynyt.

11.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Olen noudattanut opinnäytetyötä tehdessäni Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) mukaista rehellisyyttä. Vaikkakin tutkimusosuuteni toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ollut niin laaja, kun tutkimuksellisessa, oli minun silti toimittava eettisten periaatteiden mukaisesti. Tätä varten minun oli hankittava tarvittavat tutkimusluvut (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021). Olen hakenut Rikosseuraamuslaitoksen Keskushallinnolta tutkimuslupaa vangeille osoitettujen palautelomakkeiden käyttöä ja analysointia varten. Lisäksi olen kerännyt ja kysellyt joitakin tietoja laitoksen henkilökunnalta opinnäytetyöhöni liittyen, johon minun oli puolestaan kysyttävä lupaa vankilan johtajalta. Näihin olen saanut myönteiset luvat.

Tuloksia julkistaessa eli vangeilta saatujen palautteiden analysoimisessa ja niitä kirjatessa olen noudattanut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) mukaista avoimuutta sekä vastuullista tiedeviestintää. Olen käsitellyt saamani palautteet sellaisina, kuin ne ovat, mitään kaunistelematta. Olen myös ottanut huomioon tietosuojaa koskevat kysymykset niin, että olen hävittänyt tutkimusmateriaalit (suostumuslomakkeet ja vankien palautelomakkeet) laitoksen tietosuojajätteeseen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021).

Olen noudattanut opinnäytetyötä tehdessäni Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) mukaista yleistä huolellisuutta ja rehellisyyttä. Olen pyrkinyt käyttämään opinnäytetyössäni myös laajasti erilaisia lähteitä. Tämän olen tehnyt Tutkimuseettisen lautakunnan (2021) esittämien vaatimusten mukaisesti viittaamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla, kunnioittaakseni ja arvostaakseni muiden tutkijoiden tekemää työtä.

Ohjaukseen osallistuneet vangit hyötyivät ryhmään osallistumisesta, sillä lisäksi Vankitietojärjestelmään merkinnät osallistumisesta heidän rangaistusajan suunnitelmiinsa. Näin toimintaan osallistuminen tulee näkyväksi myös heidän vastuutyöntekijöilleen ja se saavat itse konkreettista näyttöä osallistumisestaan.

Kuten aiemmin mainitsin, työskentelen lähes päivittäin vertaisarvioitsijoideni (ohjaaja, erityisohjaaja ja vartija) kanssa. En kuitenkaan nähnyt tätä esteenä sille, etteivätkö he olisi antaneet minulle rehellistä palautetta. Uskon myös tähän, että palaute oli heidän suunnaltaan rehellistä. Valitsin arvioitsijoiksi sellaiset henkilöt, joilta uskoin saavani rehellistä ja monialaista palautetta.

Ennen ensimmäistä ohjauksettaani kävin kertomassa vangeille ohjaamastani ryhmästä. Tällöin painotin heille, että ryhmään ja tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi jättää kesken, milloin vain. Näin toimin, sillä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan (2021), ennen tutkimuksen aloittamista tutkijan sekä ryhmän jäsenten oikeudet, vastuut ja velvollisuudet on sovittava kaikkien hyväksymällä tavalla. Selitin heille, että heidän vastauksiaan tullaan käyttämään ainoastaan tutkimukselliseen tarkoitukseen, anonymiteettiä kunnioittaen. Lisäksi kerroin, että suostumus- ja palautelomakkeet tullaan hävittämään tutkimuksen lopuksi tietoturvajätteeseen.

11.3 Jatkotutkimusehdotukset

Rikosseuraamuslaitoksen visiona on valmentaminen rikoksettomaan elämään (Rikosseuraamuslaitos 2020a). Kuntoutuksen tarkoituksena on edesauttaa rikollisesta käytöksestä irtautumisessa (Rikosseuraamuslaitos d). Jatkotutkimusehdotukseksi esittäisin tutkimusta siitä, onko GLM- perusteisella osastokuntoutuksella vaikuttavuutta vankien näkökulmasta. GLM- perusteisella osastokuntoutuksella tarkoitan tässä kohtaa esimerkiksi tällaista suunnittelemaani toimintoa.

Rikosseuraamuslaitoksen strategiakartassa on mainittu toimenpiteinä yhteiskunnalliselle vaikuttavuustavoitteelle muun muassa kehittää ja toteuttaa asiakkaiden tarpeita vastaavia palveluita ja jatkumoitteita vaikuttavuuden viitekehyksen pohjalta. (Rikosseuraamuslaitos 2020.) Kehitystehtävänä ehdottaisin kehitystyötä, jossa kehitettäisiin vangille kuntoutuspolku suljetusta vankilasta avolaitokseen niin, että GLM- viitekehys vaikuttaisi taustalla koko polutuksen ajan. Eli niin, että jo suljetussa laitoksessa tehtäisiin työtä GLM- viitekehyksen mukaisesti (esim. osasto) ja jatkettaisiin tätä työtä myös avolaitoksessa. Jotta tähän päästään, olisi tärkeää, että yhteistyötä tehtäisiin eri vankiloitten välillä, jotta tiedettäisiin, minkälaisia kuntoutusmuotoja on missäkin vankilassa tarjolla.

Lähteet

Painetut

Kärkkäinen, H. 2001. Minää rakentamassa: identiteettiprosessit voimavaruusneuvottelussa psykoterapiassa. Pro Gradu tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kettunen, R. Kähäri-Wiik, K. Vuori-Kemilä A. Ihalainen, J. 2009. Kuntoutuksen mahdollisuudet. 4. uudistettu painos. Porvoo: WSOY.

Niemistö, R. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 2012. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Ojasalo, K. Moilanen, T. Ritalahti, J. 2014. 3. Uudistettu painos. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Sanoma Pro Oy.

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2005. Joensuu: Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Vilén, M. Leppämäki, P. Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Vilkka, H. Airaksinen, T. Toiminnallinen opinnäytetyö. 2003. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Väkeväinen, N. 2003. Keravan vankila. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 2/2003.

Ward, T. Maruna, S. 2007. Rehabilitation. Routledge.

Sähköiset

Ahonen, J. 2021. Mestari luokka. Oppimiskäsitys ja opetusmenetelmien valinta. Diaesitys. Viitattu 26.4.2021.

<https://peda.net/lahti/ops2016/ol/ytl2/rt1/oppimisk%C3%A4sitys:file/download/0fe5732fc439ff70b349d465f59a40e1220aefa2/OPPIMISK%C3%84SITYS.pdf>

Farral, S. Calverley, A. 2006. Understanding desistance from crime. Theoretical directions in resettlement and rehabilitation. Viitattu 5.11.2020. <http://www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/12/Stephen-Farrall-Adam-Calverley-Understanding-desistance-from-crime-Crime-and-Justice-20051.pdf>

Good Lives Model. 2021a. Information. Viitattu 15.4.2021.

<https://www.goodlivesmodel.com/information.shtml>

Good Lives Model. 2021b. The Good Lives Model of Offender Rehabilitation: A Strengths -Based Approach for lives in Transition. Viitattu 15.4.2021. <https://www.goodlivesmodel.com>

Harkins, L. Flak, V. Beech, A. Woodhams, J. 2012. Evaluation of a Community-Based Sex Offender Treatment Program Using a Good Lives Model Approach. Viitattu 26.4.2021.

https://www.researchgate.net/publication/221792454_Evaluation_of_a_Community-Based_Sex_Offender_Treatment_Program_Using_a_Good_Lives_Model_Approach

Hearn, N. 2010. Theory of Desistance. Internet Journal of Criminology. Viitattu 24.4.2021.

Kalliola. Irti päihteistä ja rikollisesta elämäntavasta. 2021. Viitattu 15.4.2021.

<https://kalliola.fi/palvelut/rikostaustaisten-kuntoutus/karikka-hanke/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2020. Liian moni vanki vapautuu edelleen asunnottomana- Asumisen yhteistyötä kehitettävä. Viitattu 10.4.2021. <https://www.krits.fi/2020/09/liian-moni-vanki-vapautuu-edelleen-asunnottomana-asumisen-yhteistyota-kehittava/>

Maruna, S., Farral, S. 2004. Desistance from crime: A teoretical reformulation. Julkaisussa Kölne Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie 43. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag Viitattu 13.12.2020.

Nurminen, N. 2016. Haaste. Seksuaalirikollisen kuntoutus Suomessa. Viitattu 26.4.2021. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22016/seksuaalirikollistenkuntoutussuomessa.html>

Nurminen, N. 2020. Seksuaalirikoksen tekijän kanssa työskentely- koulutus. Luentomateriaali. Viitattu 26.4.2021. <https://www.ouka.fi/documents/6593335/20064831/Oulu+Seri-ty%C3%B6skentely+15.-16.10.2020+%28osallistujat%29.pdf/e6b42971-10cc-4d2a-ba0e-4261d61a9fe1>

Prufer F, Joos S & Miksch S. 2013. What do resource-oriented approaches mean to general practitioners and how can they be facilitated in primary care? A qualitative study. Evidence baset complementary and alternative medicine. Hindawi publishing corporation. Viitattu 21.3.2021.

Rikosseuraamuslaitos. 2019a. Muu sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 10.4.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/muusosiaalinenkuntoutus.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2019b. Organisaatio. Viitattu 1.4.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2019c. Päihdeohjelmat. Viitattu 15.4.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoimintapaihdeety/paihdeohjelmat.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020a. Arvot ja strategia. Viitattu 5.11.2020. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020b. Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Keravan vankilan järjestyssääntö. Viitattu 7.3.2020. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/jarjestyssaannot/mYXhEehHD/Keravan_vankilan_jarjestyssaanto_16.9.2020.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2020c. Keravan vankila. Viitattu 5.11.2020. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/keravanvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020d. Kuntouttava toiminta- Ohjelmatyö. Viitattu 16.4.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020e. Kuntouttava toiminta- Päihdeetyö. Viitattu 15.3.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoimintapaihdeety.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020. Strategiakartta 2020-2023. Viitattu 5.5.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/uRujBYQ25/Strategia2020_2023_verkkoon.pdf

Stop Huumeille ry. 2021. Fattaluuta. Viitattu 10.4.2021. <https://stophuumeille.fi/fattaluuta/>

Suomen Mielenterveys ry. Mieli. 2021. Millaisia asioita arvostan? Viitattu 3.2.2021. <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/millaisia-asioita-arvostan>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 20.4.2021.
<https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

Vilkas, A. 2020. Mielekkään elämän malli (GLM). Minuiksi itseni kanssa -teoria ja sisältökäsikirjan GLM-osioita mukailen. Viitattu 11.11.2020.
https://www.goodlivesmodel.com/GLM_finnish.pdf

Vankeuslaki. 767/2005. Viitattu 3.2.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O3L8>

Julkaisemattomat

Hämäläinen, J. 2019. Sähköpostiviesti 19.11.2020. Diaesitys. GLM: Havaintoja yksilötyöstä ja ryhmämuotoisena. Rikosseuraamustyöntekijä. Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto. Helsinki.

Hämäläinen, J. 2020. Sähköpostiviesti 19.11.2020. Diaesitys. GLM, desistanssi ja identiteetti. Rikosseuraamustyöntekijä. Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto. Helsinki.

Keravan vankila. 2020. Päiväjärjestys B-osasto. Tiimeri.

Kuikka, M. 2021. Apualisjohtaja. Sähköpostiviesti 27.4.2021. Keravan avovankila. Kerava.

Lampainen, M. 2021. Sähköpostiviesti 19.4.2021. Vastaava hankekoordinaattori. Kalliolan Settlement ry:n Karikka-hanke.

Luukkonen, T. 2020. Osaston vastaavan ohjaaja. Keskustelu 3.11.2020. Keravan avovankila. Kerava.

Rikosseuraamuslaitos. 2010. Lausunto. Mielekäs päivä.

Rikosseuraamuslaitos. 2020f. Vastuuvirkamies- toimintamalli vankilassa: Lähityö. Ohje.

Saukko, M. 2020. Keravan avovankilan johtaja. Keskustelu 11.11.2020. Keravan avovankila. Kerava

Kuviot

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiokaavio (Rikosseuraamuslaitos 2020a).....	10
Kuvio 2: GLM osa-alueet.....	14
Kuvio 3: Arvokartta	25

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet	8
Taulukko 2: Henkilökohtaiset oppimistavoitteet	9
Taulukko 3: Esimerkki sisällönanalyysistä	23
Taulukko 4: Opinnäytetyön tavoitteiden tulokset ja arviointi	35
Taulukko 5: Henkilökohtaisten oppimistavoitteiden tulokset ja arviointi	36

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupahakemus	47
Liite 2: Tutkimuslupa	48
Liite 3: Flyer	50
Liite 4: Suostumuslomake	51
Liite 5: Palautelomake	52
Liite 6: Stressi	53
Liite 6: Ohjeet ja tehtävät ryhmäkerroille	54

Liite 1: Tutkimuslupahakemus

Jenni Nylund
jenni.nylund@student.laurea.fi

Sosionomi, Rikosseuraamusala Laurea, Tikkurila
Ratatie 22, 01300 Vantaa

Ohjaaja Sonja Holopainen sonja.holopainen@om.fi

Työskentelen Keravan vankilassa määräaikaisessa vartijan virassa, joten minusta on tehty turvallisuusselvitys. Opinnäytetyön toteutuksesta on keskusteltu vankilan johtajan Minna Saukon kanssa.

minna.saukko@om.fi
029 56 82802

Ryhmänohjaus Keravan vankilan B-osastolla

Opinnäytetyöni aiheena on esitellä Keravan avovankilan B-osastolle kehitettyä ryhmämuotoista toimintaa, joka perustuu Good Lives Model- viitekehykseen. Lisäksi tullaan tarkastelemaan, miten tällainen toiminta sopii osastolle ja miten ryhmätoimintaa osastolla voitaisiin kehittää. Ohjaukset tulee olemaan viisi ja näiden aiheena ovat tarkoitus, hyvinvointi, mielenrauha, tietämys ja yhteenkuuluvuus. Jokaisen ryhmänohjaukserran jälkeen tullaan keräämään vangeilta palautetta ryhmätoiminnasta palautelomakkeiden kautta.

Tutkimuskysymykset:

Miten Good Lives Modeliin perustuva ryhmätoiminta sopii B-osaston toiminnaksi?
Miten ryhmätoimintaa voitaisiin osastolla kehittää?

Tutkimuksen kohderyhmänä toimivat siis Keravan vankilan B-osaston vangit. Opinnäytetyöni tulee olemaan toiminnallinen ja sen tutkimuksellinen osuus tulee olemaan laadullista palautelomakkeiden käyttämisen sekä palautteiden analysoinnin osalta. Palautelomakkeissa kysytään vankien mielipiteitä ja kokemuksia tunnin sisällöstä sekä siitä, voisiko tällainen toiminta olla osana osaston suunniteltua toimintaa. Ryhmäkertojen jälkeen käsitellään saadut palautteet ja tehdään niistä koonti. Ryhmäkerroista kirjoitetaan kuvaus ja raportoidaan tutkimuksen tulokset. Kun palautelomakkeet on käsitelty, tullaan ne hävittämään vankilan tietoruvajätteeseen.

Haen siis tutkimuslupaa vangeille tarkoitettujen palautelomakkeiden täyttämiseen sekä niistä saatujen tietojen koontiin ja raportointiin.

Liite 2: Tutkimuslupa

Tutkimuslupa

4.3.2021

8/332/2021

Opiskelija
 Jenni Nylund
 Laurea-ammattikorkeakoulu
 Sosionomi, rikosseuraamusala
 Ratatie 22, 01300 Vantaa

Hakemuksenne 30.11.2020

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan sosionomiopintoja varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii yliopettaja Sonja Holopainen.

Tutkimuksen aihe

Good Lives Model- viitekehyksen perustuvan ryhmän ohjaaminen Keravan avovankilan B-osastolla.

Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyö on toiminnallinen. Toimintakertoja tulee olemaan yhteensä viisi. Tutkimuksellinen osuus on ryhmätoiminnan lopussa jaettava palautelomake, joka koostuu avoimista kysymyksistä. Lomakkeen tavoitteena on saada tietoa vankien mielipiteistä ja kokemuksesta ryhmätoimintaa kohtaan.

Lupahakemus

Haette lupaa tutkimuksen toteuttamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Tutkimus tulee toteuttaa vankilan johtajan suostumuksella.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

Osoite
 Lintulahdenkuja 4
 00530 HELSINKI

Puhelin
 029 56 88500

Telekopio
 029 56 88446

Sähköpostiosoite
 kirjaamo.rise@om.fi

2(2)

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää sähköinen kopio tai paperikopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Keravan vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle.

Riitta Kari
kehitysjohdaja

Peter Blomster
erikoistutkija

Esitelty ja päätetty sähköpostitse.

Tiedoksi

Keravan vankilan johtaja

Liite 3: Flyer

Good Lives Model- ryhmä

Suoritan toiminnallista opinnäytetyötäni, jonka tarkoituksena on ohjata Good Lives Model- viitekehykseen pohjautuvaa ryhmätoimintaa Keravan vankilan B-osastolla. Opinnäytetyössä tutkitaan miten Good Lives Model- viitekehykseen perustuva ryhmätoiminta sopii B-osaston toiminnaksi ja miten ryhmätoimintaa voitaisiin osastolla kehittää. Ohjaukset tulevat olemaan viisi ja jokaisella kerralla käsitellään yhtä aihepiiriä. Ryhmiin osallistuminen on vapaaehtoista. Jokaisen ohjauksen jälkeen tullaan keräämään palautetta kirjallisesti lomakkeilla, joka tulee olemaan opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus. Tutkimukseen osallistumisesta pyydetään kirjallinen suostumus. Tulokset tullaan esittelemään niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se tullaan hävittämään tutkimuksen valmistuttua.

Alla ohjauksien aikataulu sekä aiheet:

Tiistai 16.3

Ohjauksen aiheena on ”tarkoitus”. Keskustellaan omista arvoista sekä tärkeistä asioista omassa elämässä. Tehdään arvokartat ja käydään niitä yhdessä läpi.

Tiistai 23.3

Ohjauksen aiheena on ”yhteenkuuluvuus”. Keskustellaan perheen, ystävien ja muiden läheisten merkityksestä. Pelaillaan yhdessä lautapelejä.

Tiistai 30.3

Ohjauksen aiheena on ”mielenrauha”. Keskustellaan stressistä, sen vaikutuksista sekä sen ehkäisemisestä.

Tiistai 6.4

Ohjauksen aiheena on ”tietämys”. Keskustellaan asioista, joita olemme oppineet elämämme aikana ja joita haluaisimme vielä oppia. Askarrellaan omat elämänjanat.

Tiistai 13.4

Ohjauksen aiheena on ”hyvinvointi”. Keskustellaan terveydestä ja hyvinvoinnista. Tehdään yhdessä ruokaa tai leivotaan.

Jenni Nylund

Liite 4: Suostumuslomake

Suostumuslomake

Tutkimus: Good Lives Model- viitekehukseen pohjautuvan ryhmätoiminnan ohjaaminen
Keravan vankilan B-osastolla

Opinnäytetyössä tutkitaan miten Good Lives Model- viitekehukseen perustuva ryhmätoiminta sopii B-osaston toiminnaksi ja miten ryhmätoimintaa voitaisiin osastolla kehittää. Ryhmään osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimuksen tulokset tullaan esittelemään niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Aineisto tullaan käyttämään vain tutkimukselliseen käyttöön ja se tullaan hävittämään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että palautelomakkeeseen laittamiani vastauksia käytetään tutkimukselliseen käyttöön

Nimi: _____

Aika ja paikka: _____

Liite 5: Palautelomake

Kirjoittakaa vastauksenne siihen annettuun tilaan:

1. Mitä mieltä olit tämän ohjauksen teemasta: yhteenkuuluvuus?

2. Mitä mieltä olit ohjauksen toiminnasta: lautapelit?

3. Mitä mieltä olit ohjauksen synnyttämästä keskustelusta? Mitä ajatuksia siitä heräsi?

4. Uskotko ryhmästä olevan kuntoutuksellista hyötyä? Jos kyllä, niin millaista?

5. Mitä toivoisit tämänkaltaiseen ryhmään lisää?

6. Voisitko nähdä tämänkaltaisen ryhmän osana osaston toimintaa?

Liite 6: Stressi

9

1. Mitä stressi on?
2. Millä tavoin stressi ilmenee?
3. Mitkä asiat aiheuttavat sinulle stressiä vankilassaoloaikana?
4. Mitkä asiat aiheuttavat stressiä ulkomaailmassa?
5. Onko sinulla keinoja, jolla voit hallita stressiä?

Liite 6: Ohjeet ja tehtävät ryhmäkerroille

1

***Ohjeistus Good Lives Model - viitekehykseen pohjautuvan
ryhmätoiminnan ohjaamiseen***

Jenni Nylund

Tässä ohjeistuksessa esitellään Keravan vankilan B-osastolle kehitetyn Good Lives Model- viitekehikseen pohjautuvan ryhmätoiminnan aiheet, tehtävät sekä ohjeistus ryhmäkerroille.

Tämä ohjeistus on toiminnallisen opinnäytetyön tuotos, joka on ”GLM-viitekehikseen pohjautuvan ryhmätoiminnan ohjaaminen Keravan vankilassa”. Toiminta kehitettiin viiden GLM- teeman mukaisesti, joten ohjaukset on viisi. Materiaalit ovat tarkoitettu näille viidelle teemalle. Teemoiksi valikoituivat tarkoitus, yhteenkuuluvuus, mielenrauha, tietämys ja hyvinvointi. Tarkoituksena olisi, että vastaavia ryhmiä pystyy ohjaamaan tulevaisuudessa myös muidenkin teemojen mukaisesti. Ohjeistus jätetään Keravan vankilalle.

Good Lives Model eli GLM on ihmisen voimavaroihin perustuva viitekehys ja kuntoutusmalli. (Good Lives Model 2021a). Ideana on painottaa ihmisen yksilöllisiä pyrkimyksiä ja kykyjä. Kaikilla ihmisillä on samat perustarpeet, mutta keinot niiden saavuttamiseksi ovat erilaisia. Nämä perustarpeet ovat hyvinvointi, tietämys, pystyvyys vapaa-ajalla, pystyvyys töissä, toimijuus, mielenrauha, yhteenkuuluvuus, yhteisöllisyys, tarkoitus, onnellisuus ja luovuus. (Vilkas 2020.)

Tarkoituksena on, että ryhmän ohjaaja vastaa toiminnan kulusta sekä ohjaamisesta. Yhdellä ryhmäohjauksella käsitellään yhtä teemaa. Ryhmien koko voi vaihdella ohjauksien välillä, mutta koska kyseessä on ryhmätoiminta, olisi henkilömäärä hyvä olla kahdesta henkilöstä ylöspäin. Ryhmän maksimimäärä puolestaan voi vaihdella ohjaajien lukumäärän mukaan. Tilaratkaisuna ohjaukselle on hyvä valita tilava huone, jossa on mahdollisuus työskennellä yhdessä pöydän ääressä. Tilassa on hyvä olla mahdollisuudet askarteluun sekä ruuanlaittoon. Teemojen ohjauksien järjestyksellä ei ole merkitystä, mutta hyvinvointi-teeman ruuanlaittokerta antaa mahdollisuuden mukavaan ryhmätoiminnan päätökseen. Ryhmissä on tarkoitus työskennellä voimavaruusautuneesti eli ryhmäläisten voimavaroja esille tuoden. Voimavaruusautuneessa työtavassa keskitytään voimavarojen kautta motivoimaan asiakasta kuntoutukseen.

Ennen ensimmäistä ohjauksertaa olisi hyvä ilmoittaa ryhmäläisille tulevista ohjauksista ja niiden aiheista esimerkiksi flyerin avulla. Ennen ohjauksia on hyvä tutustua GLM aiheisiin, jotta ohjaaja on tietoinen käsiteltävästä aiheesta. Lisäksi ohjaajan/ohjaajien tulisi hankkia tarvittavat materiaalit ohjauksia varten. Ryhmäkertojen alussa tulee avata ryhmäläisille aiheen tarkoitus sekä ohjauksien toiminta. Ohjaajan/ohjaajien on hyvä osallistua myös itse toimintaan, jolloin ryhmäläiset voivat ottaa mallia työskentelynsä tueksi. Ryhmäkertojen kesto vaihtelee tunnista kahteen tuntiin ryhmäkoon mukaisesti.

1. Ohjauskerta: Tarkoitus

GLM- viitekehityksessä ”Tarkoitus” käsittää elämän tarkoituksen sekä arvot (Vilkas 2020.) Arvo on määritelty uskomukseksi tai käsitykseksi tärkeinä ja hyvinä pidetyistä asioista. Se on myös osa minäkuvaa. Kun tiedostaa omat arvonsa, on helpompaa tavoitella elämässä omia päämääriään. (Suomen mielenterveys ry 2021.)

Tarkoitus- ohjauskerralla aiheena on arvokarttojen teko.

1. Ryhmätoiminnan aloitus: Ohjaajien ja ryhmäläisten mahdollinen esittäytyminen. Teeman alustus ja toiminnan ohjeistus.

2. Ryhmäkerran toiminta: Ideana on antaa ryhmäläisille omat kartongit. Kartongien värillä ei ole väliä, mutta useammasta vaihtoehdosta voi jokainen valita mieleisensä. Kartat on tarkoitus säilyttää ryhmätoiminnan jälkeen.

Ohjauskerralla tarvitsee myös lehtiä, liimaa sekä saksia. Lehtien on hyvä olla monipuolisia, esimerkiksi erilaisia aikakauslehtiä. Jokainen leikkelee lehdistä arvojen/päämäärien/toiveiden mukaisia kuvia sekä tekstejä ja limaa niitä kartongille.

Toiminnan aikana olisi tarkoitus keskustella omista arvoista ja tärkeinä pitämistään asioista. Lopuksi kaikki esittelevät halutessaan omat arvokarttansa ja voivat avata kuvien ja tekstien tarkoitusta syvällisemmin.

3. Ryhmäkerran lopetus: Yhteenveto ryhmäkerran toiminnasta ja aiheesta. Loppusanat toimintaan liittyen ja kiitokset ryhmään osallistumisesta. Ensi kerran teeman ja toiminnan voi alustavasti ilmoittaa.

Esimerkki arvokartasta:

2. Ohjauskerta: Yhteenkuuluvuus

GLM- viitekehyksessä yhteenkuuluvuudella tarkoitetaan yhteyttä läheisiin ja perheeseen. Se käsittää myös esimerkiksi tuen ja ystävyyden. (Vilkas 2020.)

Yhteenkuuluvuus -ohjauskerralla tarkoituksena on pelata kortti- tai lautapelejä. Tarkoituksena on myös keskustella perheen ja läheisten tärkeydestä sekä siitä, mitä heidän kanssaan tulee tehtyä.

1. Ryhmätoiminnan aloitus: Ohjaajien ja ryhmäläisten mahdollinen esittäytyminen. Teeman alustus ja toiminnan ohjeistus.

2. Ryhmäkerran toiminta: Alussa sovitaan yhdessä mitä ohjauskerralla pelataan. Pelejä voi olla yksi tai useampia niiden kestosta riippuen.

Pelien aikana on mahdollisuus yllämainittuun keskusteluun. Jos pelien tohinassa ei kerkeä keskittymään keskusteluun, voi siihen keskittyä vasta pelailuiden jälkeen.

3. Ryhmäkerran lopetus: Yhteenveto ryhmäkerran toiminnasta ja aiheesta. Loppusanat toimintaan liittyen ja kiitokset ryhmään osallistumisesta. Ensi kerran teeman ja toiminnan voi alustavasti ilmoittaa.

3. Ohjauskerta: Mielenrauha

GLM-viitekehityksessä mielenrauhalla tarkoitetaan henkistä tasapainoa. Henkiseen tasapainoon päästään vapaudella tunnemylleryksistä ja stressistä. (Vilkas 2020.)

Mielenrauha- ohjauskerralla tarkoituksena on keskustella stressistä, stressilomaketta apuna käyttäen.

1. Ryhmätoiminnan aloitus: Ohjaajien ja ryhmäläisten mahdollinen esittäytyminen. Teeman alustus ja toiminnan ohjeistus.

2. Ryhmäkerran toiminta: Alussa jaetaan ryhmään osallistujille stressi-lomakkeet ja kynät. Tässä kohtaa on hyvä kertoa, ettei lomaketta ole pakko täyttää, vaan sitä voi käyttää keskustelun tukena. Lomakkeen täytössä on kuitenkin se hyvä puoli, että sen voi jättää itselleen ja palata siihen myöhemmin tarvittaessa.

Lomakkeen kysymykset käydään ohjaan/ohjaajien toimesta järjestyksessä läpi. Ohjaaja/ohjaajat huolehtivat siitä, että jokainen pääsee ääneen ja kertomaan omat kommenttinsa.

Stressilomake on tämän ohjeistuksen liitteenä.

3. Ryhmäkerran lopetus: Yhteenveto ryhmäkerran toiminnasta ja aiheesta. Loppusanat toimintaan liittyen ja kiitokset ryhmään osallistumisesta. Ensi kerran teeman ja toiminnan voi alustavasti ilmoittaa.

4. Ohjauskerta: Tietämys

GLM- viitekehyksessä tietämys käsittää perusasioiden osaamisen sekä tietämyksen asioista, jotka ovat itselle tärkeitä (Vilkas 2020).

Tietämys-ohjauskerralla tehtävänä on piirtää tietämysjana. Tässä toiminnassa on erityisen tärkeää, että ohjaaja/ohjaajat huolehtivat siitä, että vangit ymmärtävät toiminnan idean.

1. Ryhmätoiminnan aloitus: Ohjaajien ja ryhmäläisten mahdollinen esittäytyminen. Teeman alustus ja toiminnan ohjeistus.

2. Ryhmäkerran toiminta: Alussa jaetaan ryhmään osallistujille paperit ja kynät (myös viivottimet, jos tahtoo janasta suoran).

Tämän jälkeen paperit laitetaan vaakasuoraan ja piirretään viiva vasemmasta reunasta oikeaan reunaan. Ideana on kirjoittaa janan yläpuolelle itselleen tärkeitä asioita, joita on oppinut ja joita tietää. Janan alapuolelle puolestaan kirjoitetaan asioita, joita haluaisi vielä oppia tietämään.

Lopuksi jokainen esittelee omat janansa. Ideana on pohtia yhdessä tapoja, joilla voisi saada vastauksia asioihin, joita vielä haluaisi oppia.

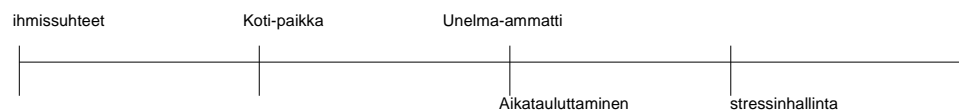
Ohjaaja/ohjaajat voivat nostaa esille huomioita, jotka kytkeytyvät aikaisempiin kertoihin ja toimintoihin esimerkiksi:

Ihmissuhteet: arvokartat/ yhteenkuuluvuus

Stressinhallinta: stressilomake

3. Ryhmäkerran lopetus: Yhteenvedo ryhmäkerran toiminnasta ja aiheesta. Loppusanat toimintaan liittyen ja kiitokset ryhmään osallistumisesta. Ensi kerran teeman ja toiminnan voi alustavasti ilmoittaa. Seuraavan kerran toiminta tulee olemaan kokkausta ja/tai leipomista. Joten ohjauskerran toiminta kannattaa sopia, jotta ainekset voi ostaa valmiiksi.

Esimerkki janasta:

5. Ohjauskerta: Hyvinvointi

GLM- viitekehyksen näkökulmasta hyvinvointi koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja seksuaalisesta hyvinvoinnista. Tähän hyvinvoinnin kokonaisuuteen ohjaa terveellinen elinympäristö sekä toiminta (Vilkas 2020.)

Hyvinvointi- ohjauskerralla tarkoituksena on valmistaa yhdessä ruokaa. Lisäksi tarkoitus on keskittyä keskustelemaan terveydestä ja hyvinvoinnista yleisesti.

1. Ryhmätoiminnan aloitus: Ohjaajien ja ryhmäläisten mahdollinen esittäytyminen. Teeman alustus ja toiminnan ohjeistus. Kerrataan mitä kokataan ja/tai leivotaan.
2. Ryhmäkerran toiminta: Alussa on hyvä jakaa kaikille omat vastualueensa kokkaukseen ja/tai leivontaan liittyen.

Tarkoituksena olisi toimintojen ohella keskustella hyvinvoinnista yleisesti. Keskustelua voi jatkaa myös syömisen yhteyteen.

3. Ryhmäkerran lopetus: Yhteenveto ryhmäkerran toiminnasta ja aiheesta. Loppusanat toimintaan liittyen ja kiitokset ryhmiin osallistumisista. Lopuksi voi kerätä vankien mielipiteitä ryhmätoimintoihin liittyen.

Lähteet:

Suomen Mielenterveys ry. Mieli. 2021. Millaisia asioita arvostan? Viitattu 3.2.2021.
<https://mieli.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/millaisia-asioita-arvostan>

Vilkas, A. 2020. Mielekkään elämän malli (GLM). Minuiksi itseni kanssa -teoria ja sisältökäsikirjan GLM-
osioita mukailen. Viitattu 11.11.2020. https://www.goodlivesmodel.com/GLM_finnish.pdf

1. Mitä stressi on?

2. Millä tavoin stressi ilmenee?

3. Mitkä asiat aiheuttavat sinulle stressiä vankilassaoloaikana?

4. Mitkä asiat aiheuttavat stressiä ulkomaailmassa?

5. Onko sinulla keinoja, jolla voit hallita stressiä?